

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Tilaa kaikille – kulttuuria jokaiselle

Kehittämissuunnitelma

vammaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämisestä

Tuula Kinos

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

Syksy / 2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Tuula Kinos	Sivumäärä 62 ja 3 liitesivua
Työn nimi Tilaa kaikille – kulttuuria jokaiselle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Terhi Dahlman	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Vantaan kaupunki, vammaispalvelut	
Tiivistelmä <p>Kehittämissuunnitelmani tavoitteena oli kartoittaa vammaisten osallisuus- ja osallistumismahdollisuuksia kunnan tapahtumatuotannossa. Selvitin vammaisten osallisuusmahdollisuuksien nykytilannetta vammaispoliittisten linjausten, työllistymisen ja tiedottamisen näkökulmasta. Saavutettavuuden ja esteettömyyden ongelmia kartoitin muun muassa haastattelemalla Vantaan kaupungin kulttuurituottajia.</p> <p>Haastattelin Lyhty ry:tä ja Kulttuuria kaikille –palveluita heidän hyvistä toimenpiteistään vammaisten osallistamismahdollisuuksien lisäämiseksi sekä työllistämismenetelmien että saavutettavuuden edistämiseksi. Vertailututkimusta tein Tukholman vammaispalveluiden ja Vantaan vammaispalveluiden toiminnan eroavuuksista.</p> <p>Kehittämistyön tuote oli selvitysteni ja haastatteluiden pohjalta koottu tietopankki, johon kokosin kulttuurituottajille ja vammaistapahtumien tuottamisesta kiinnostuneille laaja-alaisesti tietoa, jota tapahtumatuotannon suunnittelussa voi hyödyntää. Tietopankkiin on koottu hyviä osallistamisen ratkaisumalleja ja kehittämissuunnitelman toiminnallinen ja konkreettinen osuus on tuottamani elämystapahtuma Hymyilevät kädet.</p> <p>Kehittämissuunnitelmani työn tilaajaksi tuli Vantaan kaupungin vammaispalvelut. Vantaan vammaispoliittisen Wampo Tilaa kaikille –ohjelman hyvät tavoitteet ja toimenpiteet toimivat kehittämistyöni perustana.</p>	
Asiasanat etsi 3-7 asiasanaa osoitteesta http://onki.fi/fi/browser/overview/ysa	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Tuula Kinos	Number of Pages 65
Title Tilaa kaikille – kulttuuria jokaiselle	
Supervisor(s) Terhi Dahlman	
Subscriber and/or Mentor The City of Vantaa, Dissabiliby Services	
Abstract <p>The aim of my development plan was to survey the possibilities of disabled people for involvement and participation in events produced by the municipal event management. The survey gives a picture of the present situation with regard to disabled people´s participation opportunities when considered from the point of view of disability policy, employment and information. The survey was carried out, among other things, through interviews.</p> <p>I interviewed people employed at two disability associations, Lyhty and Kulttuuria kaikille, both of which have achieved good results in increasing the possibilities of participation, as well as developing means and methods that further employment and availability. I also compared working methods and operational differences between disability services in Stockholm and Vantaa.</p> <p>The outcome of my development work is an information pool based upon the research and interviews carried out. The pool provides extensive information to be used in event management and it is aimed at cultural producers and people interested in producing events for disabled persons. The information pool will provide good solutions and development suggestions as well as propositions for improved availability and accessibility. The operational and practical part of my development plan is an adventure event with the title Hymyilevät kädet.</p> <p>The development plan has been ordered by Vantaa services for the disabled. The basis for my development work can be found in the programme Wampo Tilaa kaikille and its excellent goals and measures.</p>	
Keywords	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KESKEISET KÄSITTEET	8
2.1 Vammaisuuden eri muodot	8
2.2 Osallisuus ja osallistuminen	9
2.3 Saavutettavuuden osa-alueita	9
2.4 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	11
3 VAMMAISPOLIITTISET LINJAUKSET JA TEHTÄVÄT	11
3.1 Vammaiset kulttuuripalvelujen käyttäjinä	12
3.2 Vammaispalvelulain ja yhdenvertaisuuslain linjaukset	14
3.3 Vantaan Wampo-ohjelma ja esteettömyyslinjaukset	15
4 VAMMAISTEN OSALLISUUDEN JA OSALLISTUMISEN MAHDOLLISUUDET ..	18
4.1 Vammaiset ja osallisuus	19
4.1.1 Vammaisten työllisyys- ja asumismahdollisuudet	20
4.2 Ihmisoikeussopimukset	24
4.3 Oikeus kulttuuriin – kulttuuriset oikeudet	25
4.4 Vammaiset ihmiset resurssina	25
4.5 Saavutettavuus ja esteettömyys	26
4.5.1 Vantaan kaupungin saavutettavuuskartoitukset	27
4.5.2 Saavutettavuuskartoituksella lisää osallisuutta	28
4.6 Verkostoitumisen keinot Vantaalla	31
4.6.1 Poikkihallinnollinen yhteistyö	31
4.6.2 Yhteisöllisyys ja osallisuus	32
4.6.3 Kolmas sektori	32
5 KULTTUURIN HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA RATKAISUMALLIT	33
5.1 Tukholma – ”En stad för alla” (ohjelma toimintarajoitteisten ihmisten mahdollisuuksista osallisuuteen 2011-2016)	33
5.2 Lyhty ry, Kulttuuripaja Valo ja Radio Valo	35
5.2.1 Marginaaliclubi	37
5.3 Prinsessa Ruusunen -baletti kuvailutulkkauksena	39
5.4 Arabialainen yö viittomakielellä	39
5.5 Hymyilevät kädet –elämystapahtuma	39
5.5.1 Elämystapahtumien merkitys ja elämyskolmio	41
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	43
LÄHTEET	57
LIITTEET	62

1 JOHDANTO

Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja kaikilla ihmisillä tulisi olla yhdenvertaiset ja yhtäläiset mahdollisuudet elää ja toimia yhteiskunnassa. Vammaisten eriarvoisuus näkyy osallistumismahdollisuuksien puuttumisena kunnan tapahtumatuotannossa. Osallistumismahdollisuudet ovat rajallisia, ja se näkyy myös esteettömyyden ja saavutettavuuden ongelmana ympäristössämme. Voidaan kuitenkin sanoa, että vammaisten asema on kuitenkin parantunut palveluiden kehittymisen myötä viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana (Kaste-ohjelma, hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen, 2013).

Vantaan Wampo Tilaa kaikille -vammaispoliittinen ohjelma linjaa lähivuosien vammaistoiminnan tavoitteita Vantaalla vuosille 2012-2016. Ohjelmalla pyritään tuomaan esiin vammaisten osallisuuden tiellä olevat esteet ja vahvistamaan Vantaan vammaispolitiikan näkyvyys kaupungin kaikilla sektoreilla. Ohjelman tavoitteet on sidottu 49 toimenpiteeseen, joilla Vantaalla puututaan olemassa oleviin esteisiin ja pyritään turvaamaan vammaisten asema. Vantaan vammaispoliittinen ohjelma on pohjana ja taustana kehittämissuunnitelmalleni.

Työni peruslähtökohtana on kartoittaa vammaisten osallisuusmahdollisuuksien nykytilannetta ja tuoda esiin hyödyllisiä ratkaisumalleja ja uusia käytänteitä, joilla osallisuuden esteitä voidaan poistaa. Kehittämissuunnitelman teoreettisena viitekehyksenä on perehtyä vammaisten osallisuuden ja osallistumismahdollisuuksien edistämiseen ja selkeästi tuoda esiin ne mahdollisuudet ja keinot, jotka minulla tuottajana on vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja toimijuuden edistämisessä kulttuuritoiminnassa.

Kulttuurituottajat ovat avainasemassa kulttuuritapahtumien tuottamisessa. Kehittämissuunnitelmani soveltuu hyvinkin kartuttamaan kulttuurituottajien ammattialan tieto- ja osaamisperustaa. Olen koonnut tukevan tietopaketin vammaisten asemasta ja mahdollisuuksista harrastaa kulttuuria. Tällä hetkellä saavutettavuus- ja esteettömyystoimenpiteet eivät toteudu kunnissa niin kuin niiden kuuluisi. Vammaisten eriarvoisuus näkyy osallistumismahdollisuuksien puuttumisena. Saavutettavuus- ja es-

teettömyystoimenpiteistä ei tiedetä tarpeeksi eivätkä ne näin ollen tule hyödynnetyiksi tapahtumatuotannossa. Kulttuurituottajien moninaisessa työkentässä vammaisten osallistamismahdollisuuksien huomioiminen tulisi hyödyntää tapahtumasuunnittelussa, myös niin, että vammaiset huomioidaan toimijoina ja vammaisten saavutettavuuden parantaminen tulisi liittyä osana kulttuurituottajien koulutusta.

Nykytilanteen kartoitusta varten suoritin saavutettavuuskyselyn haastatteleamalla Vantaan kaupungin 10 kulttuurituottajaa kulttuuritilojen fyysisestä sekä tiedotuksellisesta saavutettavuudesta. Asiantuntijahaastatteluihin valitsin vammaisyhdistyksiä, joiden vahva ammattiosaaminen ja hyvät toiminnan tulokset vammaisten osallistamisessa ovat maamme huippuluokkaa. Vammaispalveluiden toiminnan vertailua tarkastelin Tukholman kaupungin ja Vantaan kaupungin vammaispalveluiden välillä. Kehittämissuunnitelmallani on merkitystä kulttuurituottajien ammattialalle, erityisesti niille, jotka haluavat lisätä vammaisten osallistumismahdollisuuksia.

Yksi vammaisten osallistamisen osatekijä voi hyvinkin olla uusien, erilaisten ja ennen kokemattomien elämysten tarjoaminen. Tuottamani moniaistinen Hymyilevät kädet – elämystapahtuma on vaikuttanut vahvasti kehittämissuunnitelmani toiminnalliseen ja kokemukselliseen osuuteen. Se on herättänyt uusia tuo ideoita. Katsojalle luodaan taiteen, tanssin ja musiikin keinoin aitoja elämyksellisyyden tunteita. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus (LEO) on Suomen johtava elämystalouden kehittämisorganisaatio. Se määrittelee elämyksen moniaistiseksi ja unohtumattomaksi kokemukseksi, joka voi johtaa kokijaan henkilökohtaisen muutoksen. (Tarssanen, 2009, 6.) Elämyskolmio on LEO:n tuotekehityksen työkalu, jonka avulla voidaan edistää esimerkiksi tapahtuman elämyksellisyyttä. Malli soveltuu käytettäväksi myös muiden, kuin matkailuelämysten suunnitteluun, johon työkalu on suunniteltu. (Tarssanen, 2009,11). Malli soveltuu hyvin esityksen kokemuksellisen osuuden arviointimenetelmäksi. Selvitän työni loppuosiossa Hymyilevät kädet -esityksen ja elämystapahtuman yhteisvaikutuksen tuloksia.

Tanskalainen tulevaisuudentutkija Rolft Jensen puhui jo 1990-luvulla unelmayhteiskunnasta (Dream Society), jonka mukaan yritysten ja muiden organisaatioiden menestys ei ole kiinni pelkästään tuotteiden tai palveluiden myynnistä, vaan se voittaa,

joka myy tarinoita, unelmia, emotiota. Unelmayhteiskunnassa ihmiset tekevät päätöksiä tunteella eivätkä järjellä. (Jensen, 1999.)

Hymyilevät kädet -esitys herätti kiinnostukseni vammaisryhmiä kohtaan ja jouduin toteamaan, että vammaiset on kohderyhmä, joka on jäänyt kunnan tapahtumatuotannon ulkopuolelle. En ollut itsekään aikaisemmin kiinnittänyt huomiota saavutettavuuteen sen laajassa mittakaavassa. Esityksen antama opetus oli siis merkittävä ja monitahoinen. Tapahtumat tuotetaan pääasiallisesti valtaväestölle. Ongelmana on mielestäni nimenomaan se, ettei vammaisryhmiä ole huomioitu kuin erillisenä ryhmänä, jolle järjestetään omanlaisia tapahtumia, kuten taide- tai musiikkitapahtumia. Haasteena on vammaisten integroimisen osaksi normaalia kunnan tapahtumatuotantoa sekä katsojina että toimijoina. Vantaan vammaispalveluilla ei myöskään ole omaa tapahtumatuotantoa.

Vantaan kaupungin vammaispalvelut on työni tilaaja, vammaispalvelupäällikkö Mikaela Westergård kiinnostui aiheestani. Olen työssäni pyrkinyt huomioimaan tilaajan toiveet ja tarpeet ja avaan Vantaan kaupungin vammaispalveluiden tavoitteita ja toimenpiteitä. Kehittämissuunnitelmani on myös tilaajalle hyödyllinen ja antaa uusia ideoita ja uutta intoa yhteistyön luomiseen kunnan eri hallinnonalojen välillä.

Ajankohtaiseksi ja merkittäväksi kehittämistyöni tekee meneillään olevan vammaislainsäädännön uudistamishanke, joka on tällä hetkellä pääministeri Jyrki Kataisen hallituksessa työn alla. Sen tavoitteena on nykyisen vammaispalvelulain ja kehitysvammalain yhteensovittaminen uudeksi vammaispalveluja koskevaksi erityislaiksi. Laki koskee kaikkia vammaisryhmiä ja sen tarkoituksena on turvata vammaisten ihmisten yhdenvertaisuus, välttämätön huolenpito ja osallisuus. Lakiuudistuksen on määrä tulla valmiiksi vuoden 2015 loppuun mennessä. (Vammaislainsäädännön uudistaminen käynnistyy, 2013.)

Hyvinvoinnin on sanottu toteutuvan vain silloin, kun ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja kokea osallisuutta ja sen kautta tuomaa mielekkyyttä. Osallisuus ei ole pelkkää aktiivista osallistumista, vaan usein siihen liittyy tunne kuulumisesta yhteisöön. (Hiilamo, 2010, 254.) Kun esteettömyys ymmärretään laajasti sekä

kansainvälisesti, valtakunnallisesti että kuntatasolla tarjoaa se mahdollisuuden vammaisten monipuoliseen osallistumiseen. (Könkkölä, 2002,5.)

Kehittämissuunnitelmani on konkreettinen ja käytännönläheinen ja toivon, että se toimii kulttuurituottajille muistilistana ja kartuttaa heidän ammattialan tieto- ja osaa- misperustaa. Olen koonnut tukevan ja helposti käytettävän tietopaketin vammaisten asemasta ja mahdollisuuksista osallistua kunnan järjestämiin kulttuuritapahtumiin. Yhdistän päätelmäosiossa parhaat käytännön toimintamallit ja toteuttamiskelpoiset ratkaisut, jotka voivat toimia esimerkkeinä vammaisryhmien osallisuuden edistämisessä kulttuurituottajien ja vammaispalveluiden työelämää kehittävästi. Toivon näiden käytännön esimerkkien tarjoavan työkaluja ja uusia ideoita niin kulttuuri- kuin vammaispalvelun aloille.

”Jokaisella ihmisellä pitäisi olla oikeus valita kulttuuripalveluiden alueelta omat kiinnostuksensa kohteet. Sen, onko hänen toimintaesteinen vai ei, ei pidä vaikuttaa hänen mahdollisuksiinsa osallistua kulttuuritoimintaan” (Taide tarjolle, kulttuuri kaikille, Opm:n julkaisuja 2004:29).

2 KESKEISET KÄSITTEET

Tässä kappaleessa käyn läpi kehittämissuunnitelman kannalta keskeisimpiä käsitteitä. Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyöni kannalta ovat vammaisuus, vammaispoliittiset linjaukset ja ohjelmat, osallisuus, osallistuminen, saavutettavuus, tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja yhteistyö. Vammaislakiuudistuksen kautta tuon esiin vammaisten oikeuksien edistämiseen liittyvää tietoa. Vantaan Wampon Tilaa kaikille! vammaispoliittisten linjausten avulla selvitän niitä toimenpiteitä, joita Vantaalla on tehty.

2.1 Vammaisuuden eri muodot

YK:n arvion mukaan maailmassa on noin 650 miljoonaa henkilöä, jolla on jokin fyysinen tai psyykinen toimintarajoite. Yhdessä he muodostavat yhden maailman suurimmista vähemmistöistä. (Ulkoministeriön kehitysviestintä, 2011). Vaikka kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina sekä arvoltaan että oikeudeltaan, eivät lä-

heskään kaikki vammaiset pääse nauttimaan oikeuksistaan tasavertaisina. (YK:n ihmisoikeusjulistus 1§.)

Vammaisuudeksi luetaan pitkäaikainen tai pysyvä toimintarajoite tai vaikeus suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Vamma voi olla synnynnäinen, ruumiillinen tai henkisen kyvyn vajavaisuus tai puute. Vamma voi myös syntyä esimerkiksi loukkaantumisessa, tapaturmassa tai sen voi saada sairauden seurauksena. Tarkkaa lukumäärää vammaisten määrästä Suomessa ei tiedetä. Vuoden 1990-luvun alussa arvioitiin noin 250 000:lla suomalaisella olevan jokin merkittävää haittaa aiheuttava vamma. Näkövammaisia on suhteellisesti eniten noin 80 000, kuuroja ja kuurosokeita noin 9 000, puhevammaisia 10 000, kehitysvammaisia noin 50 000 (Haarni, 2006, 12). Yleisimpiä vammaisuuden muotoja ovat muun muassa kehitysvammaisuus, aistivammaisuus (näkö- ja kuulovamma), liikuntavammaisuus (esim. cp-vamma), autismi, aspergerin oireyhtymä ja kielelliset häiriöt (esim. dysfasia), tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaushäiriöt (adhd) (www.pedan.net)

2.2 Osallisuus ja osallistuminen

Osallisuus ja osallistuminen ovat sanojen merkitykseltä hyvin lähellä toisiaan. Osallisuudella tarkoitetaan kuulumista johonkin tai osallisena olemista. Osallisuus tuottaa myös hyvinvointia ja antaa merkitystä elämälle, silloin puhutaan sosiaalisesta osallistumisesta. Osallisuus voi myös tarkoittaa sosiaalisen syrjäytymisen vastavoimaa. Osallistuminen voi olla sosiaalista, toiminnallista tai kansalaisosallistumista.(Jelli-järjestöpalvelu).

2.3 Saavutettavuuden osa-alueita

Käsitteitä saavutettavuus ja esteettömyys käytetään usein toistensa synonyymeina. Niiden avulla kerrotaan palvelun yhdenvertaisesta ja helposta lähestyttävyydestä. Saavutettavuus-käsite on kulttuurin yhteydessä laaja-alainen. Saavutettavuuden eri osa-alueista avaan seitsemän saavutettavuustekijää, jotka ovat keskeisiä kehittämissuunnitelmassani.

Sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus liittyy toiminnan sisältöihin ja siihen, että esitys heijastaa tietyn kohderyhmän kiinnostuksen kohteita, esim. monikulttuurisuus (Taide tarjolle, kulttuuria kaikille, 2004,11-12, 23).

Fyysinen saavutettavuus merkitsee perille pääsyä; tasaisia kulkureittejä, hissejä, soveltuvia wc-tiloja, ylettymistä esimerkiksi vastaanottotiskin tasolle, pyörätuolipaikkoja katsomossa.

Saavutettavuus eri aistien avulla tarkoittaa näkövammaisten, huonokuuloisten, kuurojen, kuurosokeiden ja viittomakielisten ihmisten huomioimista. Saavutettavuuteen eri aistien avulla käytetään teknisiä apuvälineitä, kuten induktiosilmukka (kts. alla). Tulkkaus voi tapahtua viittomakielellä tai eri kommunikaatiomenetelmillä, esim. viitottu puhe (kts. alla).

Tiedollista saavutettavuutta on kaikki ymmärtämisen helpottaminen, esim. selkokieli (kts. alla).

Tiedottamisen saavutettavuus tarkoittaa esitteiden selkeyttä, saavutettavia verkkosivuja, tiedottamista (esim. viittomakielellä).

Taloudellista saavutettavuutta ovat esim. alennetut tai porrastetut lippuhinnat.

Selkokieli on sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan mukautettu yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Selkokieli helpottaa niiden ihmisten lukemisen ymmärtämistä, joilla on vaikeuksia lukemisessa. (Kotimaisten kielten keskus.)

Viittomakieli tarkoittaa kielen tulkkausta, omakielistä tiedotusta ja opastusta.

Viitottu puhe tarkoittaa puhutun kielen mukaista viittomista, mikä voi olla esim. tekstitystä, kirjoitustulkkausta tai kirjallista aineistoa.

Kuvailutulkkaus on jonkin kohteen, esimerkiksi taideteoksen, suullista kuvailua ihmiselle, joka tarvitsee näkemisen tueksi tai sijaan sanallista kuvailua.

Kirjoitustulkkaus (käytetään myös nimitystä tekstitulkkaus) auttaa huonokuuloisia ja aikuisena kuuroutuneita ihmisiä, joiden viitotun puheen tai viittomakielen taito ei ole riittävä.

Induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä auttaa kuulokojeen käyttäjiä. Uusiin rakennuksiin induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä tulee asentaa rakentamismääräysten perusteella, mutta vanhoihin rakennuksiin se voidaan lisätä jälkikäteen.

Akustiikan suunnittelu vaatii erityisosaamista. Huonokuuloisen kannalta äänentoistojärjestelmän on oltava hyvä, koska kaikuisuus ja taustamelu vaikeuttavat puheen kuulemistä. Erilaisia vaimennusverhouksia ja akustisia pintamateriaaleja käyttämällä aikaansaadaan akustisesti oikea kuuluvuus.

Lain mukaan tulkkausta tulee järjestää henkilölle, jolla on näkö-, kuulo- tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkia. Tulkkauspalveluiden järjestämisvastuu siirtyi 1.9.2010 kunnilta Kansaneläkelaitokselle. Kunta saa lain perusteella tulkkauspalvelua vammaiselle henkilölle. Kunnan näkökulmasta ainoastaan oikealla tiedotuksella mahdollistetaan viestin perillemeno kaikille kuntalaisille. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2010.)

2.4 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Tasa-arvoisuus tarkoittaa kaikkien ihmisten yhtäläistä arvoa yksilöinä ja yhteiskunnan jäseninä. Tasa-arvoa sanana käytetään useimmiten viittauksissa miesten ja naisten välisessä tasa-arvossa. Tasa-arvo lain edessä tarkoittaa sitä, että laki on sama kaikille ihmisille.

Yhdenvertaisuus on perusoikeus, joka tarkoittaa että kaikilla ihmisillä tulee olla samat ihmisoikeudet, vaikuttamisen mahdollisuudet ja että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia. (Tasa-arvo).

3 VAMMAISPOLIITTISET LINJAUKSET JA TEHTÄVÄT

Suomen hallitus näyttää vammaispoliittisella ohjelmalla suunnan ja tarjoaa tuen valtion ja kuntien vammaispolitiikalle. Samoin se tarjoaa keinoja, joiden avulla YK:n vammaissopimus saadaan vahvistetuksi ja käyttöön Suomessa. (Suomen vammaispoliittinen ohjelma 2010, 8.) Vammaispolitiikan keskeisenä tavoitteena on taata kaikille ihmisille yhdenvertaiset mahdollisuudet elää ja toimia ja kokea syrjimättömyyttä yhteiskunnassa (Vammaispalvelun käsikirja, 2013).

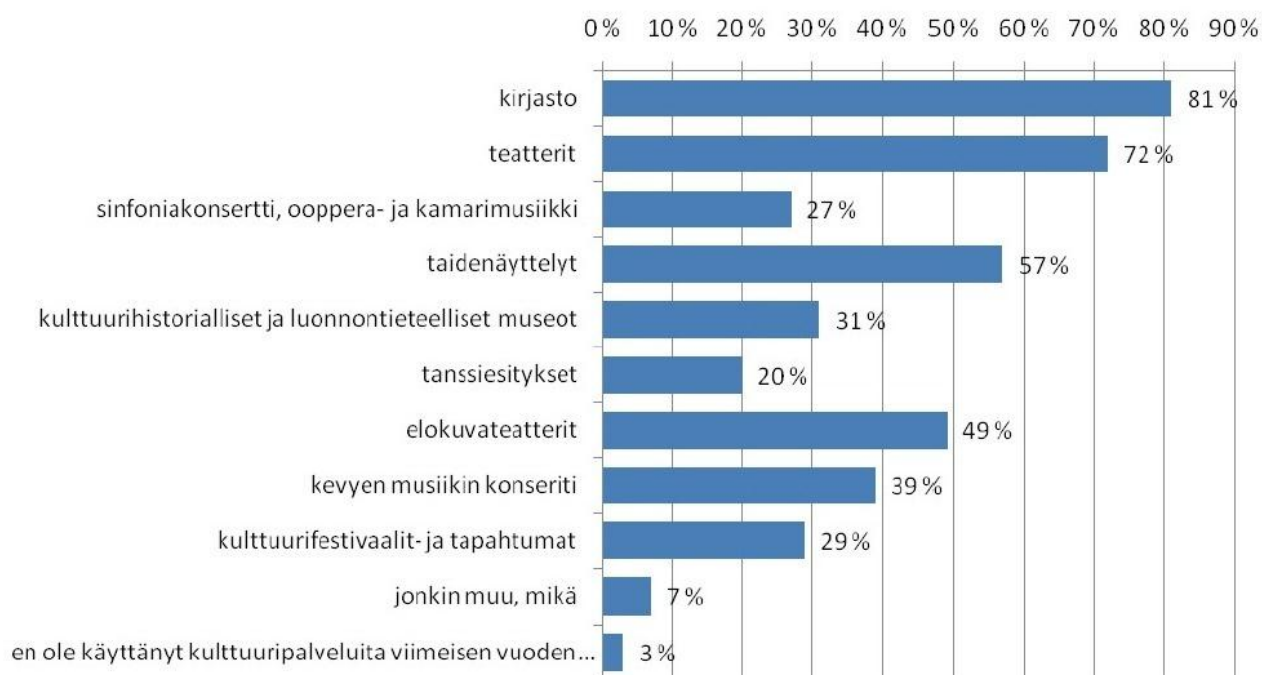
Suomen ensimmäisen vammaispoliittisen ”Kohti yhteiskuntaa” -ohjelman tavoitteena oli lisätä hyvän ja mielekkään elämän mahdollisuuksia. Ilkka Haarni toteaa katsauksessaan Keskeneneräistä yhdenvertaisuutta, että vammaiset ihmiset eivät yllä yhdenvertaisuudessa samaan asemaan muiden kansalaisten kanssa kun kriteereinä ovat esimerkiksi palvelut, saavutettavuus tai esteettömyys. Vammaispalvelulain käytännöt vaihtelevat paljon kunnittain ja vammaiset henkilöt ovat eriarvoisessa asemassa muihin verrattuna. (Haarni, 2006,5.)

Yleisellä tasolla toimenpiteet, jotka ohjaavat ja antavat suuntaa vammaispoliittisille ohjelmille ja linjauksille ovat vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeus, esteettömyys ja asenteet. Toimenpiteillä vahvistetaan vammaisten henkilöiden osallisuutta ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Vammaisten kuntalaisten tarpeet tulee viedä kunnan kaikkiin sektoreihin, tiedoksi yleisiin suunnitelmiin, rakentamisen ja ympäristön suunnitteluun, mutta myös täydentämään niitä palveluja, joihin tavanomaiset palvelut eivät pysty vastaamaan (Vantaan vammaispoliittinen Wampo-ohjelma, 2012-2016, 4-8).

3.1 Vammaiset kulttuuripalvelujen käyttäjinä

Kun kulttuuri on saavutettavaa, myös vammaisryhmät pääsevät siitä osallisiksi. Silloin kulttuuri mahdollistaa myös ihmisten yhdenvertaisen kohtelun. (Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus, 2006,7.) Kulttuuri ja vammaiset ymmärretään usein toisistaan irrallisiksi asioiksi. Kulttuurituottajan tehtävänä tapahtuman järjestäjänä ja mahdollistajana on huomioida erilaiset kohderyhmät ja heidän tarpeensa. Tapahtumat tulisi aina järjestää niin, että myös vammaiset huomioidaan kohderyhmänä.

Vammaisten ihmisten kokemukset kulttuuripalveluiden käyttäjinä avautuu parhaiten kysymällä asiaa heiltä itseltään. Kulttuuria kaikille –palvelut on hanke, joka tarjoaa tietoa ja työkaluja saavutettavuudesta ja osaamisen edistämisestä. Kulttuuria kaikille teetti jäsenkyselyn vammaisjärjestöille ja heidän jäsenilleen heidän omista taide- ja kulttuuripalveluiden kokemuksistaan. Haastattelu toteutettiin vuonna 2011 sähköisenä kyselynä Webropol-ohjelmalla. Vastauksia saatiin 85 kappaletta. Vastaajista yli 50 % oli 45-64 -vuotiaita, joista naisia oli 71 % vastaajista. Osallistujista 73 % oli Etelä- ja Länsi-Suomesta. Käytetyimmät kulttuuripalvelut selvityksen mukaan olivat kirjastot (81 %), teatterit (72 %) ja taidenäyttelyt (57 %), elokuvateatterit (49 %), kevyen musiikin konsertit (39 %) ja museossa kävijät (31 %).

Kuva 1 Vammaisten ihmisten kokemukset taide- ja kulttuuripalveluiden käyttäjinä.
(Kähkönen, 2011, 8)

Kulttuuripalveluiden käyttöä rajoittivat eniten saavutettavuuden esteet. Osallistumista vaikeutti saavutettavuudesta annetun tiedon luotettavuus. Osallistumista hankaloitti muun muassa tilojen sisäänkäyntien esteellisyys, myös pääsylippujen hinnat koettiin korkeiksi ja taloudelliset esteet vaikuttivat osallistumiseen. Vastaajien mielestä ääniolosuhteet olivat haastavat ja tilat olivat akustiikaltaan kaikuvia, mikä vaikeutti palvelujen käyttöä huonokuuloisten parissa. Lisäksi kritisoitiin induktiosilmukoiden puutetta ja toimimattomuutta. Auttavia palvelumuotoja ja apuvälineitä tulisi lisätä kuulovammaisille, kuuroille ja näkövammaisille. Avustajien saanti koettiin hankalaksi ja avustajille toivottiin ilmainen sisäänpääsy kulttuuritapahtumiin. Vastaajien mukaan tiedotusta tulisi kohdentaa monipuolisemmin eri vammaisryhmille. Internet, sähköposti, tekstiviesti ja Facebook koettiin tehokkaiksi ja toimiviksi viestintäkanaviksi. Kunnan tulisi tehdä laajempaa yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa.

Kyselyn perusteella kulttuuripalveluiden tarjoajilla ei ollut riittävästi tietoa eri vammaisryhmistä ja heidän tarpeistaan. Esitteissä ja ilmoituksissa tulisi vastaajien mukaan mainita esteettömistä parkkitiloista, inva-wc -tiloista ja katsomopaikoista, museoissa esimerkiksi ei tiedoteta tarpeeksi kuulemisen ja näkemisen apuvälineistä. Kuu-

lovammaisten esityksen seuraamista helpottava tekstitys tulisi sijoittaa esiintymislavan sivulle. Puutteet näkövammaisten kuvailutulkatuissa ja viittomakielellä tulkatuissa tapahtumissa ja tulkin tilaaminen tilaisuuksiin lyhyellä varoitusajalla heikensivät kulttuuripalveluiden käyttöä. Selvityksessä todettiin lisäksi, että julkisella puolella viittomakielellä tulkattuja esityksiä ei juuri ollut.

Tärkeimpinä jatkotoimenpiteinä kyselyssä nousivat esille kulttuuritilojen saavutettavuudesta ja esityksen tulkkauksesta tiedottaminen, avunsaannin helpottaminen, taloudellisten esteiden poistaminen. Toiveena oli myös esimerkiksi näyttelyn esineiden, pukujen, soittimien kosketteleminen. Toiveena oli, että kulttuurituottajille tarjottaisiin tehokkaammin tietoa vammaisryhmistä, jotta resurssit osattaisiin kohdistaa oikein. Hyviä kokemuksia palvelutarjoajista sai eniten Tamperetalon esitykset, jossa useimmat esitykset olivat saavutettavia huonokuuloisille, opastuksen sai paikanpäälle ja pois ja kirjastossa luennoijalla oli mikrofoni tuettu vanteella pään yli, jolloin luennoitsija pääsi liikkumaan ja eturivissä istunut näki huulion. (Vammaisten ihmisten kokemukset taide- ja kulttuuripalvelujen käyttäjinä, 2011, 4-29.)

3.2 Vammaispalvelulain ja yhdenvertaisuuslain linjaukset

Vammaisille ihmisille kuuluvat kaikki samat oikeudet kuin muillekin ihmisille. (Ihmisoikeusliitto)

Elämme haasteellisia ja mielenkiintoisia aikoja vammaispalveluiden kentällä. Vammaispalveluille tärkeät lait; vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki, ovat parhaillaan uudistuksen työn alla.

Hallituksella on parhaillaan käynnissä laaja lakiuudistushanke, jossa nykyinen vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki sovitetaan uudeksi vammaispalveluja koskevaksi erityislainsiksi. Tavoitteena on yksi laki, joka turvaa muun muassa palveluiden saatavuuden, edistää vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä sekä vähentää eriarvoisuutta ja syrjäytymistä sekä edistää osallisuutta, omatoimisuutta ja itsemääräämisoikeutta. (3.4.1987/380 1§). YK:n vammaissopimus ja valtakunnallinen vammaispoliittinen ohjelma on hallituksen toiminnan tukena.

Lakiuudistuksessa itsemääräämisoikeuden vahvistamista pidetään hyvin merkittävänä. Sen tavoitteena on, että vammaisen mielipidettä ja toiveita kuullaan ja henkilökohtainen elämäntilanne huomioidaan entistä vahvemmin palveluita ja tukitoimia suunniteltaessa (Ahola, 2009,6–7.). Uudistuksella pyritään myös tehostamaan moniammatillista yhteistyötä, palvelujen saatavuutta sekä kehittämistä tavalla, joka mahdollistaisi sen, että itsemääräämisoikeuden rajoituksiin turvauduttaisiin harvemmin. (Eduskunnan kirjasto)

”Vammaispalvelulain mukaan vammaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.

Vaikeavammaisuus on käsite, jonka sisältö määräytyy suhteessa vammaisen ihmisen elämäntilanteeseen ja ympäristöön ja merkitsee runsasta avun, palveluiden tai tukitoimien tarvetta” . (Vammaispalvelulaki)

Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) turvaa ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumisen ja syrjinnän ehkäisyn. Lain uudistamisen tavoitteena Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa on, että se täyttäisi paremmin perustuslain 6 §:n sisältämän yhdenmukaisen ja laaja-alaisen syrjintäkiellon asettamat vaatimukset, mutta lakia ollaan myös viemässä eurooppalaisen lainsäädännön kehityksen mukaiseksi. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolaki pyritään säilyttämään erillisinä lakeina (Oikeusministeriö, 2013).

3.3 Vantaan Wampo-ohjelma ja esteettömyyslinjaukset

Vammaisuus ei ole sairaus, joka tarvitsee hoitoa. Vammaispalvelut eivät myöskään suurelta osin ole terveystalvveluita, vaan palveluita, joiden tavoitteena on mahdollistaa tavallinen elämä, jossa ihminen tekee itse omat päätöksensä. Vaikka ihmisoikeudet kuuluvatkin määritelmänsä mukaan yhtäläisesti kaikille, vammaiset henkilöt eivät ole päässeet nauttimaan niistä tasavertaisesti muiden kanssa (Wampo Tilaa kaikille -ohjelma).

”Vammaisiin henkilöihin kohdistuvan politiikan keskeinen sisältö tulee olla vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistaminen ja ihmisoikeuksien toteutumisen varmistaminen”
(Haarni, 2006)

Vantaan kolmas vammaispoliittinen ohjelma Wampo Tilaa kaikille! 2012-16, linjaa tulevaisuuden vammaispolitiikkaa Vantaalla ja turvaa vammaisten henkilöiden oikeudenmukaisen aseman puuttumalla epäkohtiin konkreettisin kehittämiskeinoin. Wamposta on tulossa hyvä esimerkki sitoutuneesta verkostotyöstä, johon osallistuvat niin vammaiset, heidän omaiset, kaupungin eri sektorit, järjestöt, yritykset kuin vapaaehtoisetkin. Yksi Wampon päätavoitteista on kaupunginjohtajan nimeämä poikkihallinnollinen verkosto, joka vastaa vammaispoliittisen ohjelman toteuttamisesta ja näkyvyyden lisäämisestä kaupungin kaikilla sektoreilla. Tavoitteena on miettiä uudenlaisia tapoja toimia olemassa olevilla resursseilla. (Vantaan vammaispoliittinen Wampo, 1-6.)

Wampon yhtenä keskeisenä tavoitteena on kehittää palveluja vammaisten omista tarpeista käsin niin, että yleiset palvelut sopisivat niin hyvin kuin mahdollista vammaisten tarpeisiin ja että vammaisen saisi elää hyvää ja mielekästä elämää. Wampo nostaa itsemääräämisoikeuden toteuttamisen yhdeksi tärkeimmäksi arvokseen. Vammaisella ihmisellä tulisi, aivan kuten muillakin ihmisillä, olla oikeus osallistua omaa elämäänsä koskevien päätösten vaikuttamiseen. Näin toteutuisi Wampon oikeudenmukaisuuden arvo, jossa kaikki kuntalaiset ovat yhdenvertaisia. (Vantaan vammaispoliittinen Wampo, 2012,5)

Wampo-ohjelman taustalla vaikuttaa valtakunnallinen vammaispoliittinen ohjelma Wampo 2010-2015 –Vahva pohja osallisuudelle. Ohjelma linjaa lähivuosien konkreettiset vammaispoliittiset toimenpiteet, joilla vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja syrjimättömyyttä edistetään. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010,4, 17-18, 24)

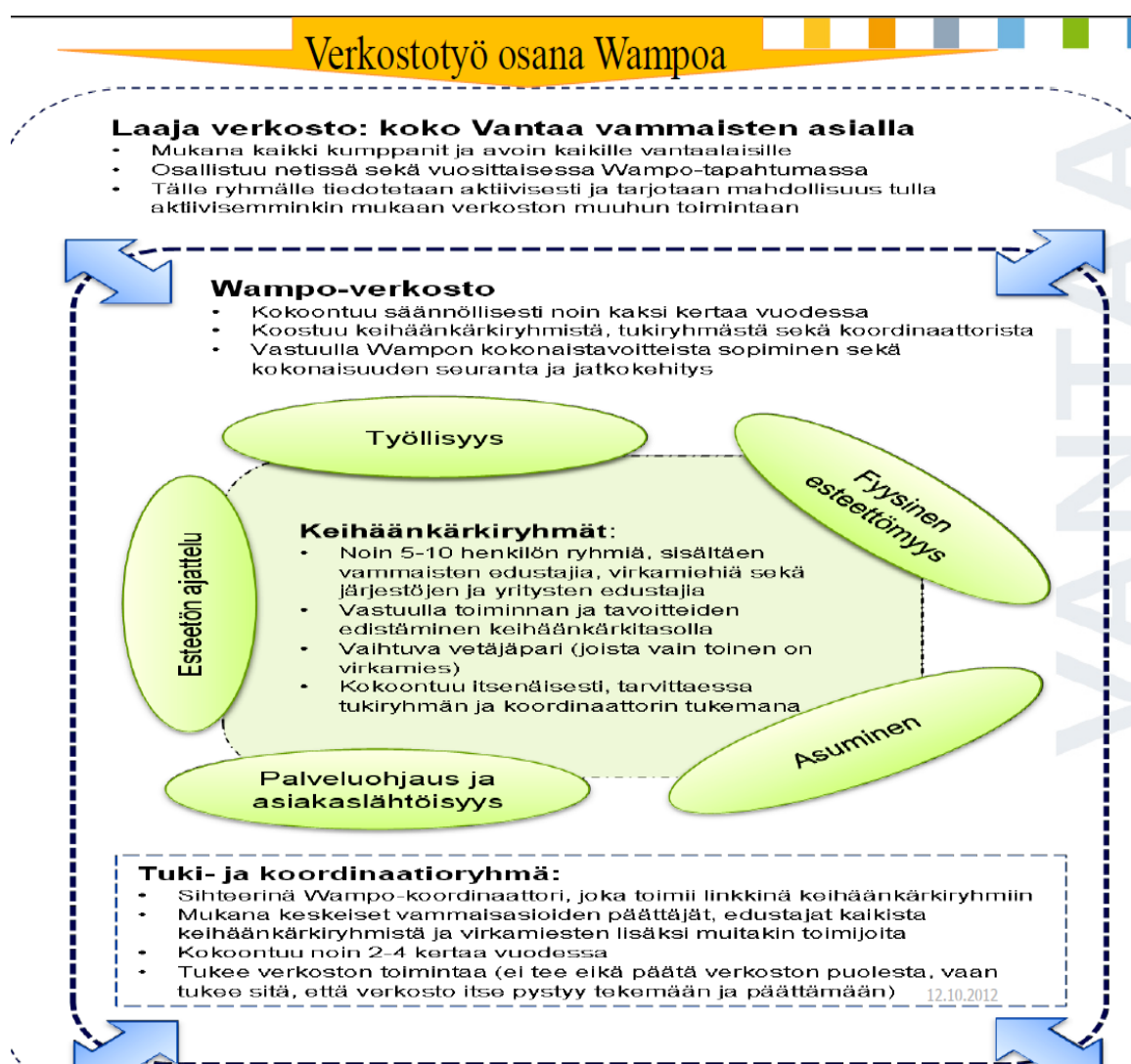
Ohjelma löytyy myös selkokielisenä

(http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087418&name=DLFE-14932.pdf).

Wampon verkostotyö

Wampon toimenpiteiden työmenetelmäksi valittiin verkostotyö, jonka tavoitteena on toimenpiteiden käytännön toteutus. Verkostotyö on avointa ja siihen sitoudutaan. Verkostotyöhön mukaan on kutsuttu vammaisia kuntalaisia, vammaisten edustajia, järjestöjen ja yritysten jäseniä, virkamiehiä ja vammaisasioista päättäviä henkilöitä. Verkosto kokoontuu 2–4 kertaa vuodessa.

Kuva 2 Wampon verkostotyömalli

Vantaan Wampon esteettömyyslinjaukset vv. 2012-2016:

Vamma ei saisi määrittää ihmisen elämänlaatua. Vammaiset kuntalaiset tulisi huomioida tasavertaisina kulttuurin toimijoina ja käyttäjinä. Fyysisen esteettömyyden tulisi

mahdollistaa liikkuminen kaikille ihmisille, myös aistivammaiset sekä havainnointi- ja toimintakykyrajoitteiset huomioiden.

Wampo-ohjelma kiinnittää huomion niihin epäkohtiin, jotka Vantaalla eivät ole toimineet. Viiden toimenpiteen keihäänkärki on nivottu 49 epäkohdasta. Wampon keihäänkärjet ovat: fyysinen esteettömyys, esteetön ajattelu ja elämänlaatu, oikeus asumiseen, oikeus koulutukseen, työhön ja mielekkääseen arkeen ja palveluohjaus ja asiakaslähtöisyys. (Vantaan vammaispoliittinen Wampo, 2012-16, 10-13)

Wampo-ohjelman myötä on käynnistetty esteettömyyskartoitukset kunnan ulko- ja sisätiloissa. Esteettömyyskartoitukset on käynnistetty keskuksien julkisten tilojen liikumisolosuhteiden parantamisella. Linja-autopysäkkien esteettömyyskartoitukset käynnistettiin yhteistyössä HSL:n kanssa. Pysäkkien esteettömyyskartoituksissa on selvitetty bussipysäkkien esteettömyystietoja. Kartoituksissa on kiinnitetty huomio pysäkkien korotuksiin, pysäkkialueen kaltevuuteen, katoksiin, valaistukseen jne. Kartoitustulosten perusteella kaupunki suorittaa tarvittavat korjaustoimenpiteet. Pysäkkien esteettömyystiedot toimitetaan HSL:lle, joka vie ne reittioppaaseen (Vantaan kaupungin liikenneinsinööri Emmi Koskinen). Kaupungin sisä- ja ulkotilojen esteettömyyskartoitukset (kynnykset, kaiteet ja rampit) ovat niinikään käynnistyneet. Kaupungin nykyisten verkkosivujen rakennetta on tarkoitus selkeyttää ja tehdä sivuista vuorovaikutteiset. Wampon vammaispoliittisesta ohjelmasta ollaan parhaillaan suunnittelemassa videon valmistamistamista yhteistyössä Humakin kanssa. (Wampon koordinaatioryhmä, power-point, 2013)

4 VAMMAISTEN OSALLISUUDEN JA OSALLISTUMISEN MAHDOLLISUUDET

Vammaisilla ihmisillä on oikeus olla osallisina yhteisöissään ja niiden kehittämisessä. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos)

Yhteiskunnan rakenteelliset esteet, esteellinen ympäristö ja tiedon saavuttamattomuus ovat suurimmat rajoittavat tekijät vammaisten ihmisten osallisuudessa. Tänä päivänä tietoyhteiskunta helpottaa kuitenkin myös vammaisten ihmisten kommunikointia ja siten lisää osallistumisen mahdollisuuksia. Osallistumisen esteenä voi myös olla vähävaraisuus tai esimerkiksi selkokielisten sivujen tai pistekirjoituksen puuttu-

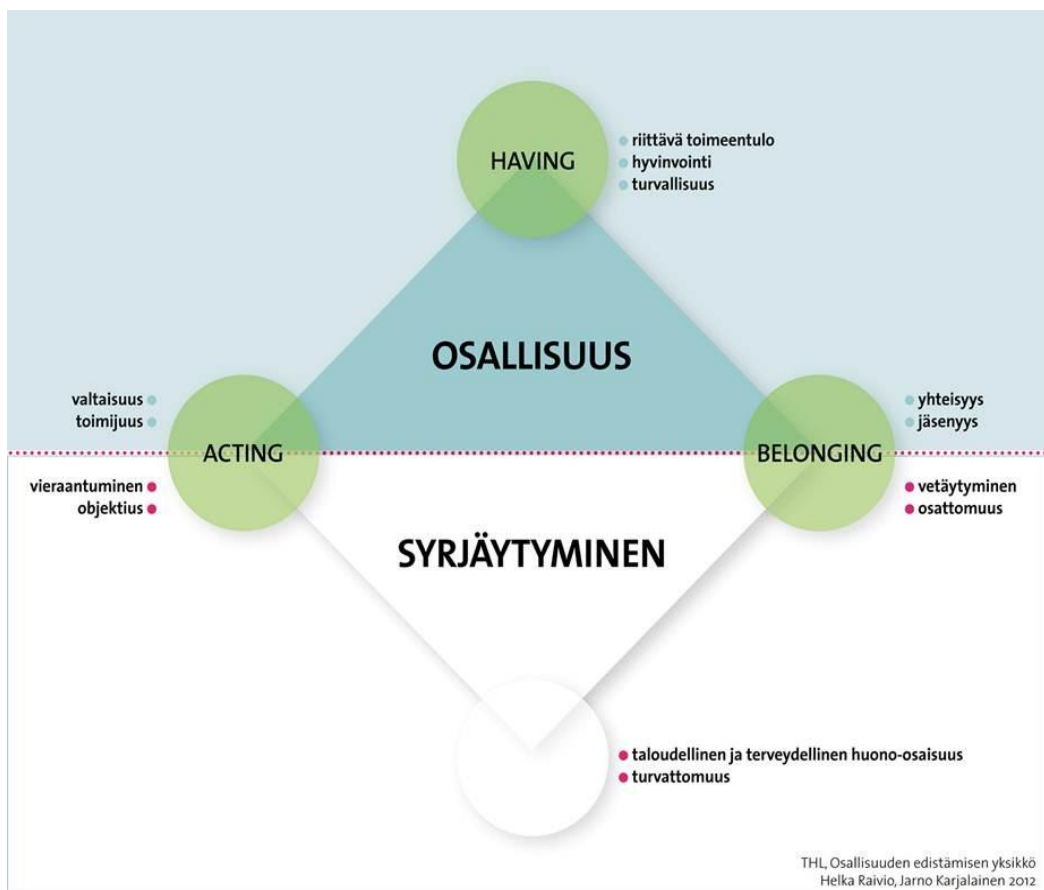
minen. Nämä puutteet asettavat vammaisten osallistumismahdollisuudet eriarvoiseen asemaan muihin verrattuna. (Lepola, 2006, 90.)

4.1 Vammaiset ja osallisuus

Jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista (YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 27. artikla.1)

Vammaisten vantaalaisten osallisuuden tiellä olevien esteiden parantamiseksi Vantaan Wampo-ohjelma linjaa useita toimenpiteitä, joilla esteitä pyritään poistamaan ja osallisuutta lisäämään. Osallisuutta vahvistetaan muun muassa ottamalla asukkaat mukaan toiminnan ja palvelun suunnitteluun ja tuomalla päätöksenteko näkyväksi kaupungin verkkosivuilla. Ympäristön saavutettavuutta edistetään liikuntapaikkasuunnitelman avulla, liikuntapaikkojen rakentaminen helposti saavutettaviksi sekä nykyisten liikuntapaikkojen asianmukainen peruskorjaaminen ja –parantaminen (Vantaan liikuntapaikkasuunnitelma 2009-2025 ,5).

Osallisuutta voidaan kuvata sosiologi Erik Allardtin hyvinvoinnin ulottuvuusteorialla having (hyvinvointi ja riittävä toimeentulo), belonging (yhteisöön kuuluminen ja jäsenyys) ja acting (valtaisuus ja toimijuus). Osallisuuden kolmiossa ihmisen hyvinvointi heijastuu sosiaalisena kestävyytensä, joka puolestaan ilmenee sosiaalisena eheytenä. Kolmion jokaisella ulottuvuudella on negatiivinen vastaparinsa eli syrjäytymisen ulottuvuudet, jotka muodostavat osallisuuden ja syrjäytymisen kolmiot. Kunkin osallisuuden ulottuvuuden vajeus tarkoittaa syrjäytymisriskin lisääntymistä ja osallisuuden vähentymistä. Osallisuus toimii syrjäytymisen vastaparina kun riskiryhmien osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä parannetaan.

Kuva 3. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina (Raivio, 2012).

Vammaisen ihmisen syrjäytymisriski kasvaa ja osallisuuden mahdollisuudet pienenevät jos jokin kolmesta ulottuvuudesta ei toteudu. (Raivio, 2012.) Suomi ratifioi vuonna 1999 Euroopan ihmisoikeussopimuksen, joka sisältää syrjinnänkiellon. Suomen perustuslaki 6 § 2 momentti kieltää myös kaikenlaisen syrjinnän, siitä huolimatta syrjintä on yleistä, jopa laaja-alaista. (Lepola, 2006, 70.)

4.1.1 Vammaisten työllisyys- ja asumismahdollisuudet

Nussbaum sanoo Hyvinvoinnin uusi politiikka-johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin. -kirjassa, että yhteiskunnan oikeudenmukaisuutta tulisi arvioida sen perusteella, miten heikoimpaan asemaan joutuneiden tasa-arvoiset toimintavalmiudet taataan. (Hiihmo, 2010, 40.)

Ihmisen, jolle ei suoda oikeutta osallistua työelämään tasa-arvoisesti omista lähtökohdistaan käsin, on vaikea kunnioittaa ja arvostaa itseään. Vammaiset ihmiset tarvitsevat mahdollisuuden sekä koulutukseen että työn tekemiseen ja heidän pitäisi olla

oikeutettuja työnsaantiin tasa-arvoisina yhteiskunnan jäseninä. Ihmisen erilaisuus ei saisi koskaan olla syy syrjäyttämiseen. Ihmisten ainutkertaisuus ja erilaisuus tulisi nähdä resurssina työelämässä. (Hiilamo, 2010, 39-44)

Vantaan kaupungin vammaispalveluiden työllistymispalveluihin hakeutuu vuosittain noin 40 henkilöä. Työllistymispalvelut ovat vuoden 2013 aikana olleet palkkasuhteessa 16 vammaisen henkilön kanssa. TE-keskus edesauttaa työsuhteiden syntymisessä muun muassa palkkatuen ja työkokeilun muodossa. Työntekijöiden rekrytointi on jatkuvaa ja usein työtehtävät tehdään työllistyneille vammaisille erikseen räätälöitynä, mutta ne voivat myös olla täysin normaaleja työtehtäviä. Työvalmennuksella on ratkaiseva rooli työsuhteen syntymisessä. Työvalmentaja toimii tiiviisti työllistyvän henkilön rinnalla työsuhteen alkuvaiheessa ohjaten ja tukien työllistyvää työtehtävien opettelussa sekä työyhteisöön sopeutumisessa. (Vantaan kaupungin vammaispalvelut, 2013).

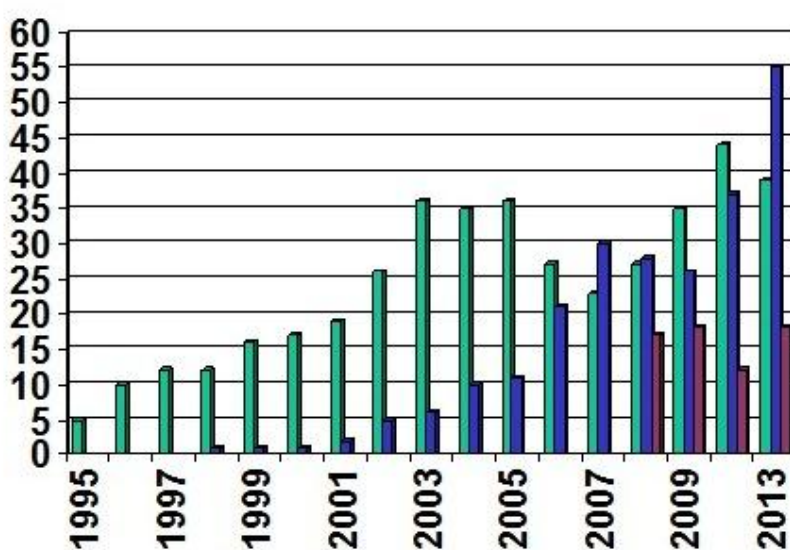
Vammaisten työllistymisen kehittyminen Vantaan kaupungissa 1995-2013

Vammaisten työllistämispalvelut
Karsikkokuja 17
01360 Vantaa

Työllistymisen kehittyminen 1995 - 2013

VIHREÄ PALKKI: avotyö / tuettu työtoiminta
SININEN PALKKI: palkkasuhteinen työ
LILAPALKKI: aktiivinen työllistämistoiminta

Kuva 4 Työllistymisen kehittyminen (Vantaan vammaisten työllistämispalvelut)

Vuoden 2013 alussa valtakunnan työvoimapalveluudistuksen myötä TE-keskusten tulisi palvella myös vammaisia. Uudistuksen tarkoituksena oli kohdentaa vammaisten ja osatyökykyisten asemaa työvoimapalveluissa. Näkövammaisten keskusliiton työllisyyspäällikkö Taru Tammi kertoo, että vaikka lainsäädännölliset puitteet alkavat olla kunnossa, muutokset eivät heijastu lattiatasolle Kelan konttoreihin tai TE-keskuksiin. VATES-säätiön ekonomistin Harri Hietalan mukaan vammaisten ja osatyökykyisten saaminen työelämään toisi yhteiskunnalle teoriassa jopa 800 miljoonaa euroa. Asioita pohtii paraikaa myös valtionhallinnon työryhmä, jonka puheenjohtajana on sosiaali- ja terveysministeriön ylijohtaja Outi Antila. Hänen mukaansa jo pelkästään yhteiskunnan niin taloudellinen kuin inhimillinenkin kokonaisuus edellyttää, että

vammaiset ja osatyökykyiset saadaan työllistymään avoimille työmarkkinoille. Työryhmä luovuttaa loppuraporttinsa ministeri Paula Risikolle . (TV1:n MOT-ohjelma, 2013.)

Asuminen on ihmisen elämän yksi perustarpeista. Perustuslain mukainen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat suosituksen perustana. (Vammaisten asumispalveluiden laatusuositus, 2003). Vammaisten nuorten ja aikuisten tasa-arvoisen elämisen onnistumisen edellytyksiä pyritään parantamaan omaehtoisen asumisen avulla. Vammaisten nuorten asumisedellytysten näkyvyyteen on kiinnitetty huomiota mainoskampanjalla ”Tavallista kotielämää kaikille”. Aspan tukiasunnot on tarkoitettu 18–65-vuotiaille vammaisille ihmisille, mielenterveyskuntoutujille ja pitkäaikaissairaille. Projektin ovat toteuttaneet: Aspa-säätiö, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, Savon Vammaisasuntosäätiö ja Uudenmaan Vammaispalvelusäätiö. (Liite 2). (Tavallista kotielämää kaikille)

Kehitysvammaisten laitosasumisen purkamista yksilölliseen asumiseen on kuvattu muutoksena passiivisesta hoidon ja kuntoutuksen kohteesta ”potilaasta”, aktiiviseksi toimijaksi ”kansalaiseksi”, jolla tulisi olla samat oikeudet kuin kaikilla muillakin ihmisillä (Hiilamo 2010, 157). Vantaalla puretaan sekä laitoshoidon että kevennetään palvelurakennetta. Vantaalle on valmistumassa laitoshoidon korvaavat autetun asumisen yksiköt vuonna 2014 ja palvelurakennetta kevennetään 40 uudella tuetun asumisen asunnolla. Vammaisten toimintakeskus valmistuu vuoden 2014–15 vaihteessa. Kunnan järjestämien peruspalveluiden tarkoituksena on edistää ja helpottaa vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena kuntalaisena.

Vantaan vammaispalvelut osallistuivat henkilökohtaisen budjetoinnin kokeiluun ”Tiedän mitä tahdon!” –hankkeeseen, joka oli osa Kehitysvammaliiton ja Kehitysvammaisten palvelusäätiön hanketta. Henkilökohtaisen budjetoinnin tarkoituksena oli lisätä vammaisen ihmisen itsemääräämisoikeutta. Itsemääräämistä voidaan lisätä esimerkiksi tarjoamalla vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia kokeilla uusia asioita. Hankkeessa tarkasteltiin muun muassa parantuuko vammaisen ihmisen itsemääräämisoikeus prosessin avulla. (Eriksson, 2013). Henkilökohtaisen budjetoinnin toivotaan vahvistavan yksilön omaa määräysvaltaa ja päätöksentekoa palvelujen suunnittelussa (Ahlstén, 2012). Vantaalla henkilökohtainen budjetti on myönnetty viidelle henkilö-

le. Minna Eronen Vantaan kaupungin vammaispalvelusta on opinnäytetyössään tutkinut toiminnan kohdentamista ja millä lailla henkilökohtainen tuki asiakkaalle voidaan järjestää. (Eronen, 2013).

Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet

Vammaispalveluiden tavoitteena oli kartoittaa vammaisten lasten ja nuorten harrastus- ja vaikutusmahdollisuuksia Webropol-kyselyn avulla. Kysely toteutettiin syksyllä 2013 osana Vantaan Wampo-ohjelmaa. Kyselyn yhtenä tavoitteena oli myös lisätä vammaisten lasten ja nuorten yhdenvertaista asemaa ja osallisuutta oman ikäryhmänsä harrastustoimintaan. (Liite 4) (Nettikysely vammaisille lapsille)

”Vammaisuudessa on kyse oikeuksista, ei hienotunteisuudesta” (EU:n strategia yhdenvertaisuuden mahdollisuuksien edistämisestä 2007,2)

4.2 Ihmisoikeussopimukset

Vammaisten asioita edistävät maailmanlaajuisesti YK:n kansainvälinen yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, jonka Suomi allekirjoitti maaliskuussa 2007. Lisäksi Euroopan neuvoston vammaisstrategia, Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan Neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma ajavat vammaisten ihmisten etuja (YK:n vammaissopimus. 2012).

YK:N yleiskokous hyväksyi vuonna 1993 vammaisten henkilöiden yhdenvertaistamista koskevat yleisohjeet vammaispolitiikan standardeiksi. Yleisohjeista laadittiin Suomessa vuonna 1995 Valtakunnallisen vammaisneuvoston toimesta ensimmäinen vammaispoliittinen ohjelma. Tämän jälkeen kiellettiin vammaisten syrjintä vuonna 1997, yhdenvertaisuusdirektiivi valmistui vuonna 2000 ja yhdenvertaisuuslaki astui Suomessa voimaan vuonna 2004. Suomen eduskunnassa on vuonna 2012 aloittanut toimintansa Ihmisoikeuskeskus, jonka alaisuudessa toimii ihmisoikeusvaltuuskunta ja jonka toimintakenttänä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokysymykset ovat. Suomea sitovat useat ihmisoikeussopimukset, jotka ajavat vammaisten ihmisten oikeuksia, kuten YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen kuuluvat KP-sopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus ja TSS-sopimus. (Kumpuvuori & Högbäck, 2003, 25-26).

4.3 Oikeus kulttuuriin – kulttuuriset oikeudet

Jokaisella ihmisellä tulisi olla samat ihmisoikeudet ja oikeudet kulttuuriin. Jokaisella ihmisellä on myös tarve vuorovaikutukseen ja kommunikointiin toisten ihmisten kanssa. (Selkokieli 2007,10.)

Kaiken toiminnan lähtökohtana tulisi olla ajatus moninaisesta Suomesta, jossa kaikilla ihmisillä on mahdollisuus osallistua monimuotoiseen kulttuurielämään. Kulttuuriset oikeudet kuuluvat ihmisoikeuksiin ja ne ovat keskeisiä myös vammaisten ihmisten kohdalla. (Koivunen, 2006, 30.) Kulttuuriin oikeuksiin kuuluvat myös eettiset arvot ja ihmisoikeuskysymykset, jotka ovat keskeisiä itsemääräämisoikeuden kannalta (Koivunen, 2008). Eettisiä arvoja mittaavat indikaattorit kuten saatavuus, pääsy ja osallistuminen kulttuurielämään, esteetön saavutettavuus ja monet muut arvot. (Koivunen & Marsio, 2006, 41.)

4.4 Vammaiset ihmiset resurssina

Kun vammaisille ihmisille annetaan mahdollisuus ja toimintavalmiudet yhteenkuuluvuuteen, vuorovaikutukseen, omien luontaisten kykyjen toteutukseen, omien aistien, mielikuvituksen ja ajattelun käyttämiseen, edistetään ihmisen kykyjen käyttämistä ja lisätään inhimillistä hyvinvointia. (Hiilamo, 2007, 40).

”Instituutioiden tehtävä on taata jokaiselle reilu kohtelu ja samanlaiset mahdollisuudet toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä”.

(Hiilamo, H, Nussbaum, Martha 2007, 308-309)

Lähtökohtaisesti kaupungin johdolla, toimialoilla ja tulosalueilla tulee olla kyky ja yhteinen halu sitoutua siihen, että vammaisryhmien osallistaminen osaksi kaupungin palvelutuotantoa nostetaan kaupungin strategiseksi painopistealueeksi. Vaikuttamalla ja sitouttamalla päättäjät mukaan saadaan pysyviä muutoksia aikaan.

Vammaisen ihmisen mahdollisuuksia hakeutua työelämään tulisi madaltaa. Vammaisen työnhakija tulisi huomioida resurssina työmarkkinoilla. Vammaisen henkilön työperehdytyksessä ja työoppimisessa olisi mahdollista soveltaa esimerkiksi Lyhty ry:n Bennerin-porras –järjestelmää. Siinä asiantuntijaksi oppiminen etenee ammatillisen

identiteetin kehittymisen ja alan ammatillisen työn kautta. Työntekijä opetetaan alkeista ja perustaidon oppimisesta elämäntaitojen kautta valintojen tekemiseen. (Benner, P 1989).

Työpajatoiminta vammaisten osallistamisena on toimiva ja tukee yhteisöllisyyttä. Vammaiset ihmiset voisivat itse olla toimijoina ja ohjata työpajoja ja saavat mahdollisuuden luovaan itseilmaisuun, joka vahvistaa itsearvostusta ja lisää osallisuutta.

Erityisryhmillä on samanlaiset tarpeet osallistua ja vaikuttaa kuin muillakin ihmisillä. Jotta ihminen pääsisi toteuttamaan itseään, omia taitojaan ja kykyjään hänelle tulisi antaa siihen mahdollisuus. Ihminen, joka ei pääse toteuttamaan itseään, ei myöskään voi olla onnellinen. (Hiilamo, 2010,38.)

4.5 Saavutettavuus ja esteettömyys

Tässä osiossa selvitän niitä keinoja, joiden avulla saavutettavuutta kunnassa voidaan parantaa. Yksi keino saavutettavuuden edistämiseksi on saavutettavuuskartoitus. Saavutettavuuskartoituksia kunnille tekevät muun muassa Kulttuuria kaikille -palvelut.

Vammaiset ihmiset ovat yksi ryhmä muiden joukossa ja vammainen on yksi meistä. Haarni toteaa, että esteettömyys ei ole vain luiskien rakentamista, vaan kokonaisvaltaista erilaisten käyttäjien näkökulmien huomioimista ja koko yhteiskunnan ja sen eri sektoreiden esteettömyyttä. (Haarni, 30.) Ei myöskään riitä, että joku palvelu on tarjolla, sen ääreen on myös päästävä, siitä on myös saatava tietoa ja sen on oltava käyttökelpoinen ja tarpeisiin vastaava erilaisille ihmisille. (Hurnasti, 2005.)

Vammaisten henkilöiden tarpeiden huomioon ottaminen edellyttää monipuolista esteettömyysajattelua. Vantaalla esteettömyyttä edistetään Vantaan esteettömyysohjelman kautta. Ohjelman tavoitteena on tarjota kaikille kuntalaisille mahdollisuus esteettömään liikkumiseen ja taata ympäristö, joka ei sulje ketään ulkopuolelle vaan mahdollistaa kaikkien yhdenvertaisen toiminnan. Esteettömyysnäkökulma lisää osallistumisen mahdollisuuksia, ohjaa rakentamisen suunnittelua ja palvelutarjontaa. (Vantaan esteettömyysohjelma 2007, 1-5.)

Ympäristön saavutettavuutta edistetään Vantaalla liikuntapaikkasuunnitelman avulla, jonka tavoitteena on monipuolisesti eri käyttäjäryhmiä palvelevien liikuntapaikkojen rakentaminen helposti saavutettaviksi sekä nykyisten liikuntapaikkojen asianmukainen peruskorjaaminen ja –parantaminen (Vantaan liikuntapaikkasuunnitelma 2009-25 ,5). Osallisuutta vahvistetaan muun muassa ottamalla asukkaat mukaan toiminnan ja palvelun suunnitteluun ja tuomalla päätöksenteko näkyväksi kaupungin verkkosivuilla. Monipuolisella tiedottamisella luvataan varmistaa näkö- ja kuulovammaisten esteetön tiedonsaanti ja saavutettavuus. (Työkirja tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta). Esteettömyyden toteutumista mitataan arviointimittareilla, joiden avulla esteettömyyttä ja palveluiden saavutettavuutta edistetään. (Vantaan esteettömyysohjelma 2007).

Näkövammaisille lapsille ja nuorille järjestettiin Vantaalla Tuntumaa-aidenäyttely syys–lokakuussa 2013. Lastenkulttuuripalvelut järjestivät yhteistyössä Porin lastenkulttuurikeskuksen kanssa TaM Marika Leinonen-Vainion tuottaman Tuntumaa-äyttelyn lasten taidetalo Pessissä. Näyttelyyn oli koottu eri taiteilijoiden tekemiä oikeita taideteoksia ja installaatioita, joita sai kosketella, tunnustella, liikutella, haistella ja kuunnella, ja jotka avasivat lapsille oikeantuntuisen aistien maailman. Näyttelyssä oli muun muassa taideteos, jonka alalaitaan oli pistekirjoituksin kirjoitettu mitä taideteos esitti. ”Meillä painotetaan näyttelytoiminnassa moniaistisuutta ja toiminnallisuutta, mitä kautta pyrimme tuomaan näyttelyyn lisäarvoa perinteisimpiin museo- ja gallerianäyttelyihin verrattuna”, totesi näyttelyn koordinaattori Marianna Lehtinen Porin lastenkulttuurikeskuksesta. (Tuntumaa taidenäyttely, 2013.)

4.5.1 Vantaan kaupungin saavutettavuuskartoitukset

Selvitin Vantaan kaupungin kulttuuritilojen saavutettavuus- ja esteettömyyslähdekoh-
tia lähettämällä kaupungin kulttuurituottajille kyselyn, jossa pyysin heitä vastaamaan
miten kulttuuritilojen fyysinen ja tiedotuksellinen saavutettavuus oli huomioitu. Selvi-
tyksessä olivat mukana lastenkulttuuritalot Toteemi ja Pessi, Vantaan taidemuseo ja
kaupunginmuseo, monitoimitilat Vernissa ja Lumo, Myyrmäkitalo ja Konserttitalo
Martinus. Vastauksista ilmeni, että kaupungin ulkoisessa tiedotuksessa ei oltu huo-
mioitu selkokieliä tai pistekirjoituksin tuotettuja esitteitä, oppaita tai julkaisuja. Kau-

pungin verkkosivuilla ei myöskään ollut selkokielistä tiedotusta. Esityksissä ei oltu käytetty kuvailu- tai kirjoitustulkkauksia. Konserttitalo Martinuksessa ja monitoimitalo Lumossa oli käytössään induktiosilmukka. Vastaanottotiskin sijainti oli useimmissa tiloissa liian korkealla, Martinuksessa sen sijaan pyörätuolilla tullut katsoja pystyi vaihtamaan lippunsa. Erityisryhmille ei myöskään ollut tarjolla alennuksia lippuhintoihin. Kaikki rakennukset sijaitsevat katutasossa ja paikan päälle oli helppo tulla sekä autolla että pyörätuolilla. Kaupunginmuseon ulko-ovella oli liuska. Inva-paikat ja paikoitusalueet sijaitsivat välittömässä läheisyydessä tai korkeintaan 150 metrin päässä, kaupunginmuseolla ei ollut inva-paikka -merkintää. Monitoimitalo Lumossa oli yhteensä 7 invapaikkaa. Lastenkulttuuritalo Pessi oli ainoa, josta ei löytynyt invapaikkaa lainkaan. Inva-wc löytyi kaikista tiloista, Lumossa niitä oli yhteensä neljä. Kaupunginmuseosta, Lumosta, Myyrmäkitalosta ja Vernissasta löytyi hissit. Toteutuksen ja Pessin ulko-ovet olivat raskaat avata ja kynnykselliset. Sen sijaan Lumossa ei kynnyksiä ollut ja Martinuksen ulko-ovet avautuivat sähköisesti nappia painamalla. Kaikissa taloissa kulkureitit, aula- ja salitilat olivat esteettömät, paitsi kaupunginmuseossa, jossa oli kynnykset, Konserttitalo Martinuksen salista löytyy 6 pyörätuolipaikkaa.

4.5.2 Saavutettavuuskartoituksella lisää osallisuutta

Haastattelin Kulttuuria kaikille -palvelun erityisasiantuntija Sari Salovaaraa heidän palvelupaketistaan, johon kuuluu muun muassa saavutettavuuskartoituksen tekeminen kulttuurilaitoksille. Kartoitukseen sisältyy rakennetun ympäristön esteettömyyden, palvelujen ja viestinnän saavutettavuuden kartoitus. Kartoituksen avulla sekä tilojen että palveluiden suhde paranee ja sillä voidaan lisätä osallistumisen mahdollisuuksia vammaisryhmille. Kynnys ry tekee yhteistyössä Kynnys ry:n arkkitehtien ja Kulttuuria kaikille palvelun kanssa esteettömyys- ja viestinnäkartoituksia. Käytännössä kartoitusta tehdessä käydään paikan päällä mittaamassa, valokuvaamassa ja haastattelemassa henkilökuntaa, jonka jälkeen laaditaan kartoitusraportti. Lopuksi sovitaan kulttuuritoimijoille järjestettävästä koulutustilaisuudesta, jossa käydään läpi raportin tulokset ja tutustutaan esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmiin. (Salovaara, 2013.)

Vantaan Wampo-ohjelman myötä on käynnistetty esteettömyyskartoitukset kunnan ulko- ja sisätiloissa. Esteettömyyskartoitukset on käynnistetty keskuksien julkisissa

ulkotiloissa. Linja-autopysäkkien esteettömyyskartoitukset on käynnistetty yhteistyössä HSL:n kanssa. Kartoituksissa on kiinnitetty huomio pysäkkien korotuksiin, pysäkkialueen kaltevuuteen, katoksiin, valaistukseen jne. Kartoitustulosten perusteella kaupunki suorittaa tarvittavat korjaustoimenpiteet. Pysäkkien esteettömyystiedot toimitetaan HSL:lle, joka vie ne reittioppaaseen (Vantaan kaupungin liikennesuunnitelu, 2013). Kaupungin sisä- ja ulkotilojen esteettömyyskartoitukset (kynnykset, kaiteet ja rampit) ovat niin ikään käynnistyneet. Kaupungin nykyisten verkkosivujen rakennetta on tarkoitus selkeyttää ja tehdä sivuista vuorovaikutteisemmat. (Wampon koordinaatioryhmä, power-point, 2013)

Espoon kaupungin kulttuurikeskus on teettänyt saavutettavuuskartoituksen yhteistyössä Kynnys ry:n /Kynnys konsulttien ja Kulttuurista kaikille -palveluiden kanssa. Kartoituksessa tarkastettiin rakennetun ympäristön esteettömyys (liikkuminen, näkeminen ja kuuleminen). Tehdyn tutkimuksen kehittämiskohteiksi seuloituivat muun muassa: koko henkilökunnan kouluttaminen erilaisten asiakkaiden kanssa kommunikointiin ja heidän avustamiseen, induktiosilmukan hankkiminen ja sen olemassaolon kertominen opastein, selkeämmät opasteet palvelutiskille, sisääntuloväylältä mainostelineiden poistaminen, pääsisääkäynnin automaattisesti avautuvat ovet, kynnysten madaltaminen, korkeaselkäisten istuimien lisääminen aulatilaan, opaskoirien istumapaikan järjestämiseen katsomoon, lainattavista apuvälineistä (rollaattorit, suurennuslasit, kiikarit, kuulosuojaimet), ilmaisanäytäntöihin ja alennuksiin, olemassa olevien wc-tilojen kehittäminen. (Espoon kulttuurikeskus, saavutettavuuskartoitus.)

Espoon kulttuurikeskuksen saavutettavuudesta kerrotaan seuraavin esimerkein:

Pääsisääkäynti on esteetön.
Yksi pääsisääkäynnin ovista aukeaa automaattisesti. (Kansainvälinen ISA-tunnus)

Pääsisääkäynnin läheisyydessä on esteettömiä autopaikkoja.

Esteettömiä wc-tiloja. Tilavin wc sijaitsee konserttisalien vaatenaulakon yhteydessä.

Aulassa on hissit.

Konserttisalissa on induktiosilmukka. Tärkeämmät tiedot löytyvät opasteista.

Avustavat koirat ovat tervetulleita kohteeseen.

Kulttuurisalissa on pyörätuolipaikkoja. Esteetön kulkuyhteys saliin.

Symbolipankin symboleja voi käyttää vapaasti (Kulttuuria kaikille -palvelut). Yllä olevat symbolit löytyvät symbolipankista.

http://www.kulttuuriakaikille.info/saavutettavuus_symboleja_viestintaan_kulttuuria_kaikille_palvelun_symbolipankki

Esimerkkejä kulttuurikohteiden saavutettavuustiedoista verkossa:

Kansallisteatterin sivujen etusivun navigoinnista pääsee esteettömyys-tietoihin: <http://www.kansallisteatteri.fi/tulo-ohjeet/#2§>

Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisema saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille:

http://www.kulttuuriakaikille.info/doc/tietopakettit_ja_oppaat/Viestintaa_kaikille_Saavutettavan_viestinnan_opas_kulttuuritoimijoille.pdf

HelsinginSeutu.fi –sivustoportaali on pääkaupunkiseudun kuntien yhteisesti tuottama seutuportaali, jossa kerrotaan pääkaupunkiseudun kaupunkien palveluista selkokielellä. Kuntien verkkosivuilla, myös Vantaan kaupungin verkkosivuilla on selkokieli-linkki Helsingin seudun sivustolle.

(<http://www.helsinginseutu.fi/hki/HS/Selkosivut/Selkosivut/Etusivu>).

Toinen esimerkki esteettömistä www-sivuista on Papunet (<http://www.papunet.net/>), joka tarjoaa tietoa ja tukea puhevammaisuudesta, kommunikoinnista ja selkokielestä. Sivusto on tarkoitettu tietokonetta käyttäville vammaisille ja eri keinoin kommunikoivil-

le ihmisille. Sivusto sisältää muun muassa tietoa puhevammaisuudesta ja puhevammaisten oikeuksista sekä erilaisista kommunikointikeinoista.

4.6 Verkostoitumisen keinot Vantaalla

Vantaalla osataan verkostoitua hyvin. Vammaispoliittinen Wampo-ohjelma on onnistunut esimerkki hyvästä, laadukkaasta ja avoimesta verkostoyhteistyöstä. Mukana ovat vammaiset, vammaisneuvostot ja kaupungin henkilökunta.

Toinen vantaalainen hyvin toimiva verkostomalli on Vantaan kaupungin osallisuusmalli (http://www.vantaa.fi/fi/osallistu_ja_vaikuta/prime102.aspx), jossa Vantaan alue-toimikunnat toimivat ikään kuin koordinaattoreina kuntalaisten, kansalaisjärjestöjen ja julkisen hallinnon välillä ja kuntalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa kunnan päätöksentekoon jo suunnitteluvaiheessa. (Vantaan kaupungin osallisuusmalli, 2013).

4.6.1 Poikkihallinnollinen yhteistyö

Kunnat ovat muutosten, palvelujen tehostamisen ja uudelleen järjestämisen edessä. Muuttunut kuntarakenne etsii uusia keinoja palveluiden uudelleen organisoimiseen. Poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistaminen ja yhteistyön lisääminen muiden yhteisöjen, kuten kolmannen sektorin kanssa ovat keinoja, joilla palveluja tulevaisuudessa voidaan organisoida. Opetus- ja kulttuuriministeriö edistää kunnan eri sektoreiden ja kuntien hallintorajat ylittävää yhteistyötä kohdistamalla avustuksiaan uusiin innovatiivisiin tapoihin tuottaa kulttuuripalveluja ja lisätä saavutettavuutta (Opm, Taiteen ja kulttuurin kehittämishankkeet kunnissa ja alueilla, 2013). Toimintaa tulisi Parashankkeen mukaan kehittää yli kuntarajojen ja seudullisesti. Verkostot tulisi rakentaa aina tarpeen mukaan. (Taide Vaikuttaa, 2011, 8). Verkostoituminen lisää kuntaorganisaation joustavuutta ja muutosherkkyttä. (Sosiaaliset innovaatiot ja hyvinvointivaltion muutos.)

Poikkihallinnollinen yhteistyö on kunnissa liian vähän hyödynnetty voimavara. Palvelut ja toiminnot ovat usein hajanaisia kun tavoitteena pitäisi olla synergiaetujen löytäminen. Kuntasektorilla lokeroidutaan helposti, tehdään paljon päällekkäisiä toimintoja ja näin ollen tehdään paljon turhaa työtä. Verkostoituminen, johon työyhteisön jäsenet kuuluvat, tulisi laajentaa käsittämään poikkisektoraalista yhteistyötä, jossa kaikkien osapuolten tulisi olla mukana heti alusta alkaen.

4.6.2 Yhteisöllisyys ja osallisuus

Vantaalla on sitouduttu osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksien vahvistamiseen. Vantaalla seitsemän aluetoimikuntaa ja ruotsinkielinen Svenska kommittén ajavat kaikkien kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua täysivaltaisina jäseninä kunnan järjestämiin tapahtumiin. Myös Vantaan vammaisneuvoston tavoitteena on vaikuttaa vammaisten henkilöiden mahdollisuuksiin osallistua ja edistää heille tarkoitettujen palveluiden kehittämistä sekä ajaa esteettömyyden edistämistä Vantaalla. (Vantaan kaupungin osallisuusmalli, 2013)

Vantaan Wampo-ohjelma tavoittelee myös vammaisryhmien hyvinvoinnin edistämistä lisäämällä myönteisiä käsityksiä vammaisista ja kääntäen torjuu vammaisuuteen liittyviä ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä kaikilla elämänalueilla. (Vantaan vammaispoliittinen Wampo 2012, 2).

4.6.3 Kolmas sektori

Kolmannen sektorin merkitys on taloudellisesti, yhteiskunnallisesti ja inhimillisesti merkittävä ja sillä on tärkeä rooli muun muassa kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ryhmien tukijoina.

Sosiaali- ja terveysministeriö tukee palvelutuotannon kilpailuttamista hankintalailla, mikä tarkoittaa, että kunnat joutuvat kilpailuttamaan kaikki palvelunsa, mutta laki koskee myös järjestöjen tuottamia palveluita. Helsingin Sanomat kirjoitti 17.9.2013 että järjestöjen tarjoamat palvelut loppuvat, koska ne eivät pärjää hintakilpailussa, esimerkkinä MLL:n Aivoliiton järjestämät aivoinfarktiin sairastuneiden omaiskurssit ovat loppuneet kilpailutusvaatimusten vuoksi. Ministeriö kannustaa kuitenkin järjestöjä laaja-alaiseen yhteistyöhön kuntien kanssa.

Ei kilpailutukselle! on kampanja kehitysvammaisten palveluiden kilpailuttamisen lopettamiseksi. Kilpailuttaminen on vastoin ihmisoikeuksia. Halvimmalla hinnalla ostettaessa ei voi saada sitä laatua, mitä kehitysvammaisten hyvä elämä edellyttää. Kampanja tukee Pertti Kurikan Nimipäivät yhtyeen jäsenen Sami Helteen ja Kari Aallon

kansalaisaloitetta. Kansalaisaloitteen tavoitteena on keräämällä 50 000 nimeä tuoda aloite eduskunnan käsittelyyn ja herättää laajaa keskustelua niin eduskunnassa kuin kansalaisten keskuudessa kehitysvammaisten oikeuksista. Euroopan Unioni ei vaadi kilpailuttamista. Suomalaiset voivat vaikuttaa asiaan ja tehdä poliittinen päätös sosiaalipalvelujen kilpailuttamisesta. (Ei kilpailutukselle). (Liite 3).

5 KULTTUURIN HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA RATKAISUMALLIT

Tässä osiossa esittelen ensimmäiseksi Tukholman kaupungin vammaispalveluiden hankkeen ”En stad för alla – kaupunki kaikille” –hankkeen vv. 2011–2016. Ohjelma sisältää toimenpiteitä toimintarajoitteisten ihmisten osallisuuden parantamiseksi. Seuraavaksi selvitän Lyhty ry:n kehittämiä toiminta- ja työllistämismalleja vammaisille. Esittelen tuottamani Hymyilevät kädet –elämystapahtuman sekä kaksi esimerkkiä tulkatuista esityksistä. Toimintamallit avaavat yhteenveto- ja johtopäätökset -osiossa. Toivon, että ratkaisumalleista on hyötyä sinulle, joka työskentelet vammaisten osallistamisen kehittämisen parissa.

Haastattelu: Riitta-Leena Karlsson, 26.9.2013

5.1 Tukholma – ”En stad för alla” (ohjelma toimintarajoitteisten ihmisten mahdollisuuksista osallisuuteen 2011–2016)

Tukholman kaupungin ohjelma ”En stad för alla - kaupunki kaikille” on kirjoitettu ruotsinkielellä ja pyydän huomioimaan, että käännöstyö on omani. Vertailen Tukholman vammaispalveluiden toimintaa Vantaan kaupungin vammaispalveluiden toimintaan. Tiedot olen saanut Tukholman vammaispalveluiden esitteestä sekä vammaisasiamies Riitta-Leena Karlssonin haastattelemalla. Karlsson on johtanut vammaispoliittisen ohjelman kokoonpanoa. Tukholman sosiaalitoimessa on luovuttu kokonaan vammais-sanan käytöstä. Ruotsin sosiaalihuollin suosituksesta vuodesta 2007 alkaen, vammais-sana (handikapp) on korvattu sanoilla funktionsnedsättning ja funktionshinder, mitkä suomeksi käännettynä viittaavat sanaan toimintarajoite. Suomessa käytetään sanaa vammainen, mikä monien mielestä on leimaava. Tukholman kaupungin visiossa osallisuuden edistäminen vaatii lautakuntien työskentelyä yhteistyössä toimintarajoitteisten neuvoston (suom. vammaisneuvosto) kanssa. Näin toimitaan myös Vantaalla. Tukholman vammaisohjelma tulee liittää kaikkien kaupungin

sektoreiden toimintasuunnitelmiin, jonka etenemistä neuvosto seuraa. Vantaalla vastaava neuvosto on nimetty vammaisneuvostoksi, joka Ruotsissa toimii nimellä funktionshinderråd. Tukholman vammaisohjelman toiminnan lähtökohtana on YK:n yleisjulistus vammaisten ihmisten oikeuksista, joka on ratifioitu Ruotsissa vuodesta 2009. Kaupungin päätavoitteissa painotetaan kolmea lakia; sosiaalipalvelulakia ja lakia tuesta ja palvelusta henkilöille joilla on toiminnanrajoite (vammaisille), ja koululakia. Vantaan vammaispalveluiden toiminnan tukena on vammaispalvelu- ja kehitysvammalaki. En puutu tässä vertailussa Suomen ja Ruotsin välisiin lakieroavuuksiin. Tukholman ja Vantaan aluepoliittinen toiminta eroaa toisistaan. Tukholmassa kaupunginosilla on omat kaupunginosalautakunnat, jotka perehtyvät saavuttavuuden periaatteisiin sekä siihen miten ihmiset, joilla on todettu alentunut toimintakyky saavat erilaisia palveluja ja tukia itselleen. Vantaalla lautakunnat eivät toimi kaupunginosa-lautakuntina, vaan lautakuntien vastuualueina on koko Vantaa.

Ohjelman varsinaisiksi tavoitteiksi on asetettu seitsemän kohdan lista. Jokaista tavoitetta noudatetaan lähtökohtaisesti YK:n ihmisoikeusjulistuksen artikloja seuraten.

Tukholman vammaispalvelut toteuttaa tiedotustaan selkeyttämällä sitä symbolein ja kuvin, näin lisätään tekstin ymmärrettävyyttä. Kaupungin nettisivuilla käytetään selkokieltä (lättläst) ja ne on rakennettu muotoon, joka soveltuu näkövammaisten apuvälineisiin sekä näkövammaisille tarkoitettuja kuvia, jotka sisältävät sisällön selityksen. Sama teksti saadaan myös luettuna ja kuuluvana näkövammaisille. Yhä enemmän materiaalia pyritään esittämään myös viittomakielellä, kertoo Riitta-Leena Karlsson. Vantaan nettisivuilla ei ole selkokielistä tekstiä eikä symboleja eivätkä esitteet tue vammaisia kaupungin tiedotustoiminnassa. Päällimmäisenä Tukholman vammaispalveluissa on asumismuotojen kehittäminen henkilökohtaisia tarpeita vastaavaksi. Kehittämiskohteena on myös saada viranomaiset päätöksentekijöinä ottamaan huomioon yksilölliset mielipiteet, sanoo Riitta-Leena Karlsson. Tukholmassa vammaiset asetetaan myös samanarvoiseen asemaan muihin työnhakijoihin nähden ja kunnat tarjoavat heille suuremmassa määrin harjoittelupaikkoja.

Tukholman sosiaali- ja terveystieteiden seitsemän kohdan lista:

Kaikkien tulee voida liikkua sisä- ja ulkotiloissa. Rakennuksia korjataan ja huomioidaan saavutettavuus jo rakennusvaiheessa.

Kaikkien tulee saada samanarvoisesti tietoa. Tiedotusta edistetään muun muassa lisäämällä tekstiin kuvia ja symboleja, pistekirjoituksella, multimedialla ja selkokielisellä tekstillä.

Kaikkia tulee kohdella tasa-arvoisesti. Kaikilla tulee olla itsemääräämisoikeus ja jokaisen tulee itse saada päättää omista asioistaan. Kaupungin palvelutason tulee kohdella vammaisia täysivaltaisina jäseninä.

Kaikkien lasten, nuorten ja aikuisten tulee voida kouluttautua ja saada tarvittava tuki.

Jokaisen työpanos tulee huomioida. Vammaiset asetetaan samanarvoiseen asemaan muihin työnhakijoihin nähden.

Jokaiselle tulee järjestää asunto joka sopii hänelle. Vammaisten tulee saada asunto julkisilta asuntomarkkinoilta.

Jokaisella tulee olla mahdollisuus osallistua ja olla osallisena vapaa-ajan toiminnassa.

Haastattelu: Markus Vähälä, Lyhty ry, 13.09.2013

5.2 Lyhty ry, Kulttuuripaja Valo ja Radio Valo

Lyhty r.y.:n (Helsingin lyhytaikaiskoti ja työpaja Lyhty r.y.) on vuonna 1993 perustettu yleishyödyllinen voittoa tavoittelematon yhdistys. Lyhty ry:n tavoitteena on toimia kehitysvammaisten ja heidän omaistensa hyvinvoinnin edistämiseksi. Lyhty ry:n toimintaan kuuluu muun muassa mielekkään tekemisen järjestäminen, tarkoituksenmukaisen ja ammattitaitoa kehittävien työtehtävien kuten kulttuuritapahtumien, vapaaajantoiminnan, koulutuksen ja työpajatoiminnan järjestäminen sekä itsenäisen asuminen edistäminen. Toiminnassa korostuu ihmisen ainutkertaisuus, yksilölliset valinnat ja voimavarat, joita tuetaan ja vahvistetaan. Toimintamuotoja ovat muun muassa Kulttuuripaja Valo, jossa toimii muun muassa Pertti Kurikan nimipäivät ja Kalle Salosen Jazzband; Kavasikajuttu-dokumentti ja Marginaalikalhila. Vertailen heidän hyviä käytänteitä, ratkaisumalleja ja toimintatapoja kunnan palvelulinjauksiin ja nostan esiin heidän hyvät ratkaisumallit. Avaan ratkaisumallit kohdassa 6.

Kulttuuripaja Valon työpaja mahdollistaa toiminnan 11 kehitysvammaiselle aikuiselle. Pajan toiminta on Suomessa ainutkertaista ja tarjoaa mielekästä työtä ja tarkoituksenmukaisia ja ammattitaitoa kehittäviä työtehtäviä. Työtehtävät sisältävät muun muassa esiintymisiä, opintoja ja matkoja kuten musiikki- ja teatteriesityksiä, klubitoimintaa, kulttuuritapahtumia, karaokepalveluja ja studiotilojen ja -laitteiden vuokrausta.

Lyhty ry:llä on myös oma radiokanava; Radio Valo. Työpaja tarjoaa kehitysvammaisille aikuisille mahdollisuuden toimia media-alan ammattilaisten kanssa. Toiminnassa korostuu ihmisen ainutkertaisuus, yksilölliset valinnat ja voimavarat, joita tuetaan ja vahvistetaan. Haastattelin Lyhty ry:n toiminnanjohtaja Markus Vähälää 11.9.2013 ja kysyin häneltä muun muassa Lyhty ry:n työmetodeista, vammaisten työhön osallistamismenetelmistä ja siitä miten kehitysvammaiset pärjäävät heille annetuissa työtehtävissä ja miten työ vaikuttaa heidän itsetuntoonsa.

Paljon positiivista mediatilaa saanut Radio Valon työpajatoiminta antaa palkkatyön ulkopuolelle jääneille kehitysvammaisille mahdollisuuden toteuttaa taitojaan viestintä- ja media-alan tehtävissä. ”Lyhtyläisille” järjestetään koulutusta, seminaareja, tapauksia, juttukeikkoja, henkilöhaastatteluja sekä ennen kaikkea annetaan mahdollisuus tehdä oikeita toimittajan työtehtäviä Radio Helsingissä. Tässä kehitysvammaiset henkilöt ovat itse toimijoina, he pääsevät itse tuottamaan omia radio-ohjelmia kiinnostuksensa mukaisesti, myös ulkomailla, kertoi Vähälä.

Radio Valon toimintafilosofia perustuu FM Jaana Venkulan hoitotyön periaatteisiin (kirjasarja Alussa on teko), jotka on käyttöönotettu muun muassa Radio Valo -projektissa. Venkulan periaatteet kumpuavat yksilön vahvuuksien löytämisestä ja niiden vahvistamisesta arkisessa työskentelyssä. Arkisen työn psykologian juuret ovat siinä, että työn tekeminen ja taito vahvistuvat kun sitä toistaa. Huomio on kiinnittynyt myös ongelmanratkaisutaitoihin, etiikan, estetiikan ja tieteellisen tiedon soveltamiseen pienissä ryhmissä, ja huomiota herättävää on se, että vammaisella on tuki jatkuvasti saatavilla. Toimintatapa on Suomessa harvinainen ja on sillä on saatu hyviä tuloksia.

Lähtökohtana ovat eettiset päämäärät, joissa aito luottamus ja ihmisen huomioiminen luovat turvallisen ympäristön työn jatkuvuudelle. Ylpeys omasta tekemisestä, rooli

esimerkiksi toimittajana lisää itsevarmuutta, jaksamista ja rohkeutta ja kasvattaa lisäksi sosiaalisia taitoja.

Työn tekemistä Valossa noudatetaan ammatillisesta näkökulmasta, jossa käytetään ns. Bennerin portaita, kertoo Vähälä. Siinä asiantuntijaksi oppiminen etenee ammatillisen identiteetin kehittymisen ja alan ammatillisen työn kautta. Työntekijän ammatillisen kasvun vaiheet ovat: alkeet (oppipoika), edistynyt aloittelija, pätevä suoriutuja (kisälli), taitava ammattilainen, asiantuntija (ekspertti), eli alkeista ja perustaidon oppimisesta elämäntaitojen kautta valintojen tekemiseen. (Benner, P 1989. Aloittelijasta asiantuntijaksi).

Tässä tullaan yhteiskunnallisesti erittäin tärkeään kysymykseen. Miksi kehitysvammaista, joka omaa hyvät tiedot ja taidot, ei kunnan hierarkiassa hyödynnetä? Vammaisuus nähdään liian usein taloudellisena kysymyksenä, eivätkä yhteiskunnan rakenteet salli muutoksia, sanoo Vähälä. Esteet, jotka poistamalla mahdollistaisi vammaiselle paremmat lähtökohdat työllistyä ovat esimerkiksi riittämättömät, näitä ovat uet, asenteet, saavutettavuus ja esteettömyys-ongelmat, byrokratia ja niin edelleen. Vammaisten työoloihin aikaansaataisiin huomattavia muutoksia, jos jokin näistä asioista olisi kohdallaan.

Radio Valo toimii yhteistyössä monen media-alan ammattilaisten kanssa muun muassa Sanoma-konserniin kuuluvan Radio Helsingin kanssa, jossa Valon kehitysvammaiset toimittajat julkaisevat omaa ohjelmaa. Ohjelmaa voi katsella osoitteessa www.radiovalo.fi. Radio Valo on nyt myös facebookissa: www.facebook.fi/radiovalo.

Haastattelu Tanja Nykänen, Lyhty ry/Marginaaliklubi, 4.11.2013

5.2.1 Marginaaliklubi

Toinen Lyhty ry:n konsepti on vuonna 2006 perustettu Marginaaliklubi, joka on ainoa laatuaan koko Suomessa. Klubin toiminta perustuu foorumiin, jossa vammaiset tuottavat kaikille avointa, laadukasta ja monipuolista kulttuuritoimintaa klubi-iltojen muo-

dossa. Klubitoiminta sai alkunsa kun musiikkityöpajan kehitysvammaiset työntekijät järjestivät paikallisille kehitysvammaisille ohjelmaa. Marginaaliklubi halusi kuitenkin muuttaa käsitystä, jossa vammaiset pääsevät osallisiksi vain valtaväestön järjestämiin tilaisuuksiin. Marginaaliklubi halusi tarjota laadukkaita klubi-iltoja, jossa esiintyjinä olivat sekä valtaväestö että kehitysvammaiset, tasavertaisina jäseninä. Käytännöksi muodostui toiminta, jossa sekä erityisryhmien että tavallisten ihmisten esitykset muodostivat klubi-illan kokonaisuuden. Erityisryhmille järjestyi näin mahdollisuus tulla esiin eri kulttuurialojen kykyjä musiikin, tanssin, puhutun sanan, kirjallisuuden ja elokuvan alueelta. Marginaaliklubin toiminta tuo kehitysvammaisten osaamisen näkyväksi ja tervehdyttää yhteiskuntaa ja luo mallin erilaisuuden kohtaamiseen.

Klubitoiminta on saanut myös osakseen huomiota suomalaisessa kulttuurielämässä ja on kerännyt kunniamainintoja toiminnallaan. Marginaaliklubi sai muun muassa Radio Helsingin ”Hello-Helsinki” kunniamaininnan vuoden parhaasta klubitoiminnasta vuonna 2009. Klubin toimintaa ovat tähän mennessä rahoittaneet muun muassa säätiöt. Koska Marginaaliklubin tuotot ovat minimaaliset eivätkä ne kata menoja, vuoden 2014 toiminta on vaakalaudalla. Hyvin rakennettu ja toimiva malli ei saisi kaatua siihen, että rahoitus tuottaa ongelmia. Marginaaliklubin toiminta on ollut näyteikkuna kulttuurin erilaisuuteen ja se on myös löytänyt ennakkoluulottoman yleisön pääkaupunkiseudun kulttuurin kuluttajissa. Nykyisin klubi toimii Helsingin keskustassa Dubrovnik Lounge & Lobby nimisessä tilassa, mutta on ottanut jalansijaa järjestämällä klubeja ympäri Helsinkiä, muun muassa Helsingin Juhlaviikoilla ja Kalasataman kontti-aiokilla vuonna 2013. Vuonna 2014 Marginaaliklubi tulee järjestämään kahdeksan klubi-iltaa keskittyen erityisesti poikkitaiteelliseen ohjelmaan ja jatkaa jalkautumista Helsingin tarjoamiin erilaisiin mahdollisuuksiin esteettömyys huomioiden, mikäli rahoitus saadaan järjestettyä, sanoo Tanja Nykänen.

Pelkästään se, että Marginaaliklubi pystyy tarjoamaan kehitysvammaisille ihmisille työtilaisuuksia esiintyjinä ja klubitoiminnan järjestäjinä osoittaa sen, että tapahtumat täyttävät yhteiskunnallisesti tärkeän yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon perusoikeudelliset lakipykälät. Lisäksi toiminta lisää kehitysvammaisten yhteenkuuluvuutta, itsemääräämisoikeutta ja jokaiselle ihmiselle tärkeää tunnetta olla ihmisenä ainutlaatuisen ja arvokas. Yhdistyksen toiminta perustuu kehitysvammaisten ja heidän perheidensä terveyden ja hyvinvoinnin lisäämiseen, mikä on toiminnan kautta onnistunut

nostamalla ihmisen ainutkertaisuutta sekä vahvistamalla että tukemalla yksilön valinnanmahdollisuuksia ja lisäämällä voimavaroja. Pois sulkea ei voi sitä tosiasiaa, että Marginaaliklubi tuo oman värikkään lisänsä pääkaupunkiseudun kulttuurielämään, jossa se on jo löytänyt oman paikkansa, tiivistää Tanja Nykänen lopuksi.

5.3 Prinsessa Ruusunen -baletti kuvailutulkkauksena

Suomen kansallisbaletin kaksi esitystä Prinsessa Ruusunen –baletista esitetään kuvailutulkkauksena näkövammaisille. Kansallisooppera tarjoaa langattomat kuulokkeet sisältämät kiintiöpaikat näkövammaisille. Esitystä kuvailee kaksi tulkkiä. Tulkkaus sisältää esimerkiksi kuvailun roolihahmojen ulkonäöstä, liikekieltä ja esityksen maisemaa. Ennen näytöstä näkövammaiset pääsevät ns. koskettelukierrokselle, jotta he saavat kuvan roolihahmoista. Ennakkoon lähetetään kotiin myös tietopaketti baletista ja illan kulusta. Viittomakielelle on vuodesta 2011 tulkattu useita tunnettuja oopperoita ja baletteja. (Vantaan Sanomat 7.8.2013.)

5.4 Arabialainen yö viittomakielellä

KokoTeatteri Helsingin Hämeentiellä esittää viittomakielelle tulkattuja esityksiä. Syksyn 2013 ohjelmistossa on muun muassa Arabialainen yö, joka tulkataan viittomakielelle. KokoTeatterin tavoitteena on saada viittomakielelle tulkatut esitykset pysyväksi osaksi ohjelmistoaan. KokoTeatterin visio on tarjota kaikille yhteiskuntaluokille kohtaamispaikka kulttuurin äärellä, josta näkövammaiset eivät ole poissuljettu kohderyhmä. KokoTeatteri tekee yhteistyötä Lilin kotisäätiön kanssa, ja näin ollen myös mielenterveyskuntoutujat ovat päässeet lavalle, tästä todisteena muun muassa 2012 paljon kehuja saaneessa Peili-näytelmässä. (Vantaan Sanomat 7.8.2013)

5.5 Hymyilevät kädet –elämystapahtuma

Hymyilevät kädet -teoksen yhtenä lähtökohtana on ollut Rafael Wardin Bengt von Törnen kirjasta Tonkonst och bildkonst löytämä tarina. Taiteen grand old man Rafael Wardin (85) innostus tanssiin käynnisti Hymyilevät kädet -teoksen. Tarina kaukaisesta rakkaudesta sai alkunsa kun Wardi sattumalta tutustui tanssija Maija Karhuseen ja he aloittivat tanssimisen. Wardi, Maija Karhunen ja tanssija-koreografi Raisa Venna loivat yhdessä koreografian, josta syntyi kuvataiteen, tanssin ja musiikin yhteiste-

os Hymyilevät kädet. Musiikin sävellyksestä vastasi iranilaissyntyinen muusikko Marouf Majidi.

Hymyilevät kädet on ollut kehittämissuunnitelmani vahva innoittaja. Esityksessä kiteytyi elämystapahtuman elementit (Tarssanen, 2009, 5), mikä tarkoittaa jonkin asian tai tapahtuman ainutkertaisuutta ja ainutlaatuisuutta niin, ettei toista täysin samanlaista löydy muualta. Esityksen keskiössä olivat taiteilija Rafael Wardin suurikokoiset 2 m x 1,5 m taideteokset, monet nimenomaan Hymyilevät kädet -esitystä varten maalatut. Teokset liittyivät lähtökohtaisesti tarinaan, samoin Maija Karhusen kädet, jotka tanssivat ja keskustelivat yhteistyössä musiikin kanssa. Maija Karhunen on yksi Suomen parhaista esteettömyystanssijoista. Elementit yhdessä muodostivat persialaisen rakkaustarinan, tarinan kaukaisesta rakkaudesta, haaveista ja saavuttamattomista unelmista. Esityksen monikerroksisuus teki minuun lähtemättömän vaikutuksen.

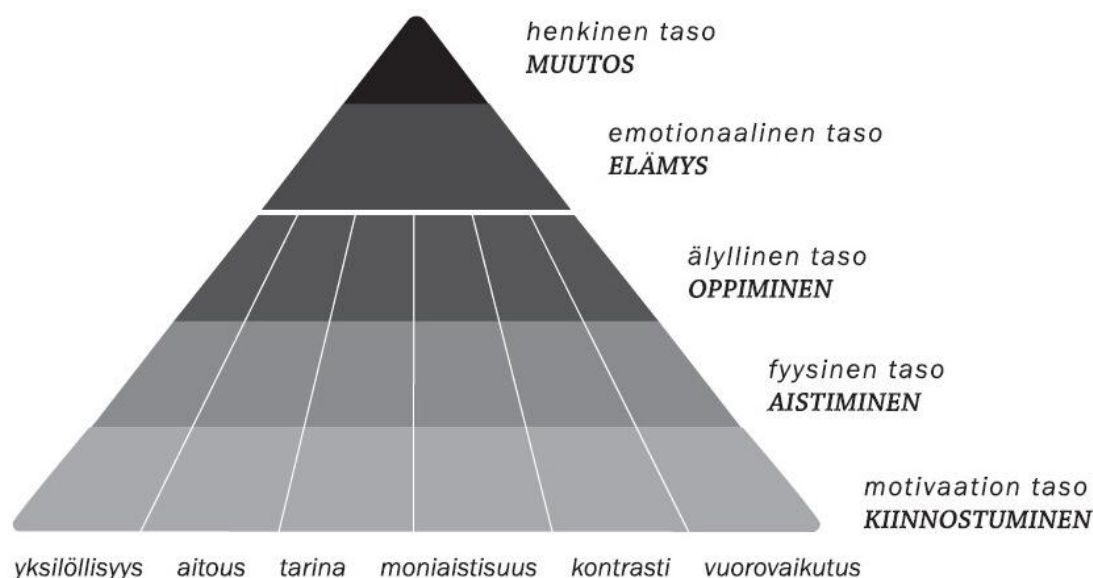
Tämän esityksen myötä halusin tuoda erityisryhmät luonnolliseksi osaksi kunnan tapahtumatuotantoa sekä osallistujina että osallisina. Elementtinä elämyksellisyys, joka tarjoaa avoimen ja luvallisen suhteen kokemuksellisuuteen, aisteihin ja tunteisiin, on tapahtumatuottamisessa mielestäni ilmiö, jota tulisi käyttää kulttuurituotannossa enemmän. Kun tuottaja siirtyy oman mukavuusalueensa ulkopuolelle, hän saattaa kohdata uusia, merkittäviä ja positiivisia elämyksiä. Usein elämykseen liittyy myös tunne itsensä ylittämisestä, tehdään ja koetaan jotakin sellaista, jota arjessa ei ehkä uskalleta. Parhaimmillaan elämys voi johtaa henkilökohtaiseen kehittymiseen ja muutokseen. (Tarssanen, 2009,6).

Hymyilevät kädet on esimerkki siitä, miten kunnalle luodaan uudenlaista kysyntää palveluiden järjestäjänä ja avataan väyliä uusien työtapojen ja uusien yleisömuotojen kehittämiseksi. Toimialojen ja hallintokuntien ylimenevällä yhteistyöllä ja erityisryhmien integroimisella tapahtumatuotantoon luodaan uudenlaista otetta tuottamiseen. Kun käytäntö otetaan osaksi kunnan omaa tuotantomenetelmää kehitetään sektoreiden välistä yhteistyötä. Tavoitteena voisi toimia vammaisten roolin näkyminen, arvostaminen ja esiin nostaminen yhteiskunnassa. Yhteistyö käynnistäisi uusien kohderyhmien osallistamisen ja lisäisi hyvinvointityön tukemista ja kehittämistä uusiin svääreihin.

5.5.1 Elämystapahtumien merkitys ja elämyskolmio

Miksi sisällöntuottaminen pitäisi suunnata elämyksiä tuottavaksi tapahtumaksi? Tarastelen kysymystä elämyskolmion avulla. Tanskalainen tulevaisuudentutkija Rolft Jensen puhui jo 1990-luvulla unelmayhteiskunnasta (Dream Society), jonka mukaan yritysten ja muiden organisaatioiden menestys ei ole kiinni pelkästään tuotteiden tai palveluiden myynnistä, vaan se voittaa, joka myy tarinoita, unelmia, emootiota. Unelmayhteiskunnassa ihmiset tekevät päätöksiä tunteella eivätkä järjellä. (Jensen, 1999). Pekka Himanen ilmaisee asian sanomalla, että mielikuvat ja mielihyvä sekä viihtyminen saavat ihmiset haluamaan näitä palveluita – etsitään elämyksiä ja etsitään kokemuksia (Himanen, 4/2004).

Tuottajalle unohtumattomien kokemusten tarjoaminen on paitsi päämäärä myös elämys. Tuottaja on avainasemassa viemään elämysten ja kokemusten sanomaa eteenpäin. Tänä päivänä ei enää riitä, että tarjotaan mitä tahansa viihdettä, tapahtumia järjestetään kaikkialla ja kilpailu on kiristynyt. Mikä ennen riitti elämyksen tuottamiseen, ei enää riitä. Tänä päivänä massasta poikkeavan tapahtuman tuottaminen on melkein pä vaatimus, se vaatii myös uudenlaista ajattelutapaa, innovatiivisuutta, uuden luomista ja keksimistä, mikä tekee myös tuottajan työn haastavaksi ja mielenkiintoiseksi.

Kuva 5 Elämyskolmio (Elämystuottajan käsikirja)

Avaan elämyskäsitteen määrittelyn, joka on Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskuksen LEO:n kehittämä Elämyskolmio-malli, jonka avulla esimerkiksi elämys määritellään moniaistiseksi unohtumattomaksi kokemukseksi, joka tuottaa parhaimmillaan kokijalle henkilökohtaisen muutoksen (Tarssanen, 2009).

Tarssanen on luonut elämystuotteiden tuotekehityksen työkaluksi elämyskolmion, joka tiivistää elämyksen kriittisiksi elementeiksi. Malli soveltuu käytettäväksi myös muiden, kuin elämystuotteiden suunnitteluun. Malli soveltuu hyvin esityksen arviointimenetelmäksi.

Elämyksen elementit

Yksilöllisyys ja aitous ovat tärkeitä elementtejä kun elämystapahtumaa suunnitellaan. Katsojan kokemus ja se mitä hän aistii kertoo tarinan uskottavuudesta ja aitoudesta, myös älyllinen ja emotionaalinen taso vaikuttavat kokemuksen vahvuuteen. Elämystapahtumaan kuuluu usein myös tarina. Kun esitys tuottaa kaikkien aistien tason, voidaan puhua moniaistisuudesta, se on tavallisuudesta poikkeava, voimakas kokemus, mikä eroaa arkikokemuksesta. Uuden kokeminen on elämys, ja sen on erotuttava arjesta, silloin syntyy kontrasti. Ihmiset ovat kuitenkin erilaisia ja jokainen kokee kontrastin erilailla, samoin elämys vaikuttaa jokaiseen eri tavalla. Kaikkia ei voi koskaan miellyttää, ehkä juuri siksi elämystapahtumien tarjoaminen onkin niin vaikeaa. Vuorovaikutus on onnistunut, kun siihen liittyy yhteisöllisyyden tunne, tunne siitä, että koetaan jotakin yhdessä. (Tarssanen, 2009 12-16)

Kokemuksen tasot

Kokemisen alin taso syntyy motivaatiosta, joka käynnistää kiinnostuksen. Elämys-tunne ei vielä ole kovin vahva tällä tasolla, mutta se saattaa jäädä mieleen ja herättää kiinnostusta. Vahvempi kokemus syntyy fyysisellä tasolla, katsoja haluaa ehkä palata siihen uudestaan. Fyysinen taso vaikuttaa ihmisen aisteihin ja tunnetilaan. Älyllinen taso vaikuttaa katsojaan niin, että se jättää pysyvän muutoksen. Emotionaalisella tasolla katsoja kokee elämyksen, se voi jopa muuttaa asenteita tai aiheuttaa pysyvän muutoksen katsojassa. Korkein tason on henkinen taso, se voi jopa aikaansaada muutoksen, jossa katsoja voi löytää jopa uusia voimavaroja. (Tarssanen, 2009.12-16).

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehittämissuunnitelmani laajuus asettaa haasteita yhteenvedon ja johtopäätösten esittämiselle. Selkeyttääkseni asiaa olen otsikoinut johtopäätökset osa-alueittain. Kehittämissuunnitelmassani keskeiset kysymykset painottuivat vammaisten osallistumis- ja osallistamismahdollisuuksien lisäämiseen ja esteettömyyden parantamiseen. Vastauksia vammaisten oikeuksien kehittämiseen lähdin avaamaan ihmisoikeussopimusten, lainsäädännön ja saavutettavuuskysymysten kautta. Tutkimukset ja käytäntö osoittavat, että yhteiskunta ei vielä ole valmis vammaisille eikä huomioi vammaisia kansalaisia tasavertaisina jäseninä.

Tavoitteena oli luoda kulttuurituottajia ja tilaajaa hyödyttävä tietopaketti vammaisten osallisuusmahdollisuuksien lisäämiseksi. Olen pyrkinyt luomaan selkeän ja helposti luettavan tietopaketin, joka olisi käyttäjäystävällinen ja jonka avulla kulttuurituottajan sekä vammaisten kanssa työskentelevän olisi helppo löytää käytännön tietoa vammaisten osallistamiseen. Tietopaketti sisältää ratkaisumalleja ja Tukholman ja Vantaan kaupungin vammaispalveluiden vertailua.

Haastattelin useita eri alan ihmisiä luodakseni tarpeeksi laajan kuvan siitä miten vammaiset ihmiset saadaan osalliseksi tapahtumiin ja työelämään sekä miten saavutettavuutta käytännössä voidaan edistellä. Haastatteluni Vantaan kaupungin kulttuurituottajille osoitti, että kulttuuritiloissa saavutettavuuskartoitusta ei ole suoritettu, kulttuuritilat ovat siinä kunnossa missä ne ovat aina olleet. Monet ympäristötekijät eivät täyttäneet esteellisyyskriteerejä. Kunnan tiedotuksessa ei niin ikään olla huomioitu selkokielisyyttä verkkosivuilla tai painotuotteissa.

Käsittelin lyhyesti kolmannen sektorin sekä kunnan että kunnan hallinnossa tapahtuvan poikkihallinnollisen yhteistyön synergiavaikutuksia. Yhteistyöllä edistetään vammaisten hyvinvointia ja lisätään osallisuusmahdollisuuksia. EU:n vammaisstrategiasa korostuu vammaisten osallisuusmahdollisuuksien lisääminen koulutus- ja työpaikaresurssien avulla, mikä puolestaan on edistävää esteetöntä liikkumista ja laitosasumisen vähentämistä.

Vammaiset kokivat osallistumisen esteiksi esteellisen ympäristön, saavutettavuuden vaikeuden ja puutteellisen tiedotuksen, jotka eivät huomioineet vammaisten tarpeita. Tiedotuksen puutteellisuus, ääniolosuhteet ja kaikuvat tilat vaikuttavat siihen, että vammaiset kokivat osallistumismahdollisuutensa usein vaikeiksi.

Tutkimuksilla on osoitettu että vammaisten osallistumismahdollisuuksia edistettäisiin jos esteettömyysnormeista ei poikettaisi (Kaste). Normeista poikkeaminen loukkaa myös YK:n vammaissopimusta, jonka mukaan esteettömyys on ihmisoikeus. Jos vammaisjärjestöt pääsisivät osallistumaan jo suunnitteluvaiheessa päätöksentekoon, esteettömyys esimerkiksi kuntatasolla toteutuisi paremmin ja edullisemmin muun muassa rakentamisen esteettömyysnormien lieventämisessä.

Toivon, että olen pystynyt tuottamaan tietopaketin, joka auttaa Sinua löytämään käytännönläheisiä ja toimivia ideoita vammaisten osallistamiseen.

Vammaisten osallistaminen kunnan tapahtumatuotantoon

Kehittämissuunnitelmani yksi tärkeimpiä tavoitteita, oli vammaisten ihmisten osallistaminen toimijoiksi. Lyhty ry:n mallin mukaisesti vammaiset voidaan osallistaa toimijoiksi yhteiskuntaan, kun siihen annetaan tarpeeksi aikaa ja resursseja. Lähtökohtaisesti kuntatasolla tulisi laatia vammaistoiminnalle oma toimintasuunnitelma ja budjetti. Näin varmistetaan toiminnan käynnistysvaihe. Ruotsissa valtakunnan vammaispolitiikka on viety hallituksen strategiaan päätöksiin. ”Hur är läget 2013” –raportti kokoaa Ruotsin vammaisohjelman viisivuotis-päätökset 150 sivuiseksi esitteeksi ”Strategiana toimintarajoitepolitiikan läpivieminen” (”En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–16). 150-sivuinen esite on käännetty selkokieleiseksi. (Myndigheten för handikappolitisk samordning, 2013).

Mallia kannattaa aina ottaa jo hyvin toimivista ja valmiista konsepteista. Lyhty ry:n kokemusta vammaisten osallistamisesta kulttuuritoimintaan, työpajatoimintaan ja työllistymiseen voi hyödyntää jo olemassa olevan toiminnan mallintamisella. Hyväksi havaitut käytänteet ja toimintamallit voidaan sovittaa myös kunnan strategioihin. Lyhty ry:n toiminta painottuu vammaisten oma-aloitteisen toiminnan vahvistamiseen. Lyhty ry:n laadukkaat klubi-illat ja kulttuuritapahtumat tarjoavat valmiin konseptin

kunnalle toiminnan käynnistämiseen. Lyhty huomioi kaikissa toimenpiteissään vammaisen toimijana.

Vantaalla vammaisten lasten, varhaisnuorten ja nuorten harrastustoimintaa kartoitettiin Webropol-kyselyllä. Kartoitus koski myös lasten, varhaisnuorten ja nuorten ajatuksia heille tärkeistä harrastuksista ja niihin vaikuttamisesta. Kyselyn avulla pyrittiin löytämään vastauksia siihen, miten vammaiset lapset pääsevät osallisiksi omalle ikäryhmälle suunnatuista toiminnoista.

Näkövammaisille lapsille järjestettiin Tuntumaa-aidenäyttely lastenkulttuurin toimesta. Moniaistisella näyttelyllä aikaansaatiin erilaisia tunnetiloja tuoksuilla, äänillä ja kosketuksen avulla. ”Lasten osallistuminen lisääntyisi, jos aikuisten asenteet muuttuisivat niin, että he oppisivat näkemään lapsen oman elämänsä subjektina. Vammaisen lapsi tulisi nähdä yksilönä, ei vain toimenpiteiden kohteena tai vain vamman kautta”. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus tulla kuulluksi. (Olli, 2013).

”Jokaisella on oikeus ja tasa-arvoinen mahdollisuus itse tehdä taidetta ja osallistua kulttuurielämään” (Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia 2012-2014)

Kehittämisehdotuksia:

Sitoutetaan esimies, tulosalue, toimiala ja kaupungin johto vammaisten osallistamisen edistämiseen ja nostetaan vammaisasiat kaupungin strategiseksi painopistealueeksi.

Järjestetään Wampo-ohjelman etenemisestä säännöllisiä tiedotustilaisuuksia ja seminaareja eri kohdeyleisöille.

Koulutetaan kulttuurituottajat vammaisten kulttuuritoiminnan koordinoimiseen ja tapahtumien järjestämiseen.

Tiedotetaan kulttuurituottajille ja tiedottajille ajankohtaisista vammaisasioista.

Edistetään verkostoitumista vammaisasioissa kunnan kaikilla hallinnonaloilla.

Järjestetään kulttuurin kohtaamispaikkoja ja vammaisfoorumeja.

Edistetään yhteistyötä yli sektori- ja kuntarajojen ja edistetään yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa.

Osallistetaan vammaiset yhteisiin työpajajaksoihin mukaan.

Hyödynnetään jo valmiit hyvät konseptit ja luodaan uudenlaista kysyntää kunnalle. (Marginaaliklubi, Radio Valo, Hymyilevät kädet)

Saavutettavuuden kehittämisehdotukset

Kulttuurituottaja on avainasemassa saavutettavuuden edistämisessä. Saavutettavuuden näkökulmasta jokainen kunnassa järjestettävä tapahtuma tulisi toteutua niin, että siihen voi vammainen aina osallistua. Alan koulutusta tulisi järjestää kulttuurituottajille. Kulttuurituottajien käyttöön tulisi luoda oma räätälöity niin sanottu tuottajan tarkistuslista (kts. liite 1). Kulttuurituottajilla tulisi myös olla saavutettavuus-esite, joka toimisi tarkistuslistana. Vammaisten asiat koskettavat kaikkia. Saavutettavuutta tulisi tukea voimakkaasti esimerkiksi viestinnän keinoin. Kunnan sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä tulisi huomioidaan kaikki kohderyhmät. Saavutettavuuden ja esteettömyyden parantaminen lähtee aina kunnan arvoista.

Pääkaupunkiseudulla tuotetaan myös esityksiä, joihin vammaiset voivat osallistua, mutta niitä tuotetaan vähän. Yksi hyvä käytännön esimerkki on Suomen kansallisoopperan näkövammaisille kuvailutulkattu balettiesitys Prinsessa Ruusunen. Kansallisooppera tarjoaa langattomat kuulokkeet sisältämät kiintiöpaikat näkövammaisille. Esitystä kuvailee kaksi tulkkia. Vammaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen vaatii kunnalta sitoutumista. Vammaistoiminta tulisi käynnistää konkreettisesti ja viedä strategioihin, kaikilla toimialoilla.

Vantaan kaupungin kulttuuritapahtumiin myös vammaisella kuntalaisella tulisi olla mahdollisuus osallistua aina.

Kehittämis ehdotuksia:

Käynnistetään tuottajien saavutettavuustyöryhmä, jossa edistetään vammaisten osallistumismahdollisuuksia.

Päätetään työryhmän käynnistämisen koordinaattorista (esim. Wampo).

Esteettömyystyö luodaan suunnitelmalliseksi.

Kulttuurituottajille järjestetään esteettömyyskoulutusta.

Saavutettavuuskartoitukset ja toimenpidesuunnitelmat huomioidaan osana toimintasuunnitelmaa.

Hyödynnetään monimuotoisuus ja järjestetään yhteisiä tapahtumia yli sektorirajojen.

Huomioita ja ongelmia saavutettavuudessa

Tilojen sisäänkäyntien esteellisyys (korkeat kynnykset, raskaat ulko-ovet).

Auttavia palvelumuotoja ja apuvälineitä tulisi lisätä kuulovammaisille, kuuroille ja näkövammaisille (induktiosilmukka).

Avustajien saanti helpommaksi, pääsylippuihin erityisryhmäalennus, avustajille ilmaiset liput.

Tarkistuslista (kulttuuria kaikille –palvelut)

Tästä voit printata viestinnän ja teattereiden saavutettavuuden sekä kulttuurikohteiden esteettömyyden tarkistuslistan.

http://www.kulttuuriakaikille.info/tarkistuslistat_arvioinnin_tueksi_kaikki_tarkistuslistat

Saavutettavuuskartoitukset

Vantaan kaupungin kulttuurituottajille tekemäni haastattelun perusteella selvisi, että kulttuuritilojen ja –laitosten saavutettavuutta tulee kehittää. Haastattelusta ilmeni muun muassa tilojen sisäänkäyntien esteellisyys, kuten liian korkeat kynnykset, vastaanottotiskin sijainti liian korkealla ja liian raskaat ulko-ovet. Kaikissa kulttuurilaitoksissa ei ollut inva-paikkaa autolle, induktiosilmukkaa ei käytetty eikä tulkkausta järjestetty. Saavutettavuuden edistämällä luodaan tasavertaiset mahdollisuudet yleisölle osallistua. Yksityiskohtaisesti teetetty saavutettavuuskartoitus antaa tärkeää tietoa henkilöstölle oman kulttuurilaitoksen esteettömyydestä. Kunnan teettämä yleiskartoitus on käynnistetty ja sisältää muun muassa kynnysten, kaiteiden ja ramppien kartoituksen.

Kulttuuria kaikille -palveluiden vammaisille teettämässä kyselyssä selvisi, että kulttuuri-, teatteri- ja kirjastopalvelut ovat käytetyimpiä palveluita. Vantaan Wampon tavoitteena on käynnistää kartoitukset esteettömälle liikkumiselle kaupungin kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotiloissa.

Espoon kaupungin Sellosalista teetettiin saavutettavuuskartoitus Kulttuuria kaikille -palveluiden ja Kynnys ry:n yhteistyöllä (kts.sivu 29). Kartoitus toimii malliesimerkkinä siinä miten hyvin tehty kartoitus luo selkeät opasteet vammaisille, alkaen alueelle pääsystä (inva-paikka), tilaan pääsystä (ovet, rampit, vastaanottotiskit) ja kulttuuritilan toimivuudesta esityksen ajan (ohjataanko saliin, pyörätuolipaikkojen määrä salissa, kuka ohjaa ulos väliajalla, missä inva-wc on jne.). Kartoituksella myös henkilökunnan toiminta selkeytyi, viestintäkeinot vahvistuivat ja vammaisten tulo kulttuuritilaan helpottui. Kulttuuritilojen saavutettavuuskartoituksia tuottaa Kulttuuria kaikille –palvelut.

Kehittämisehdotuksia:

Sitoutetaan päättäjät saavutettavuuskartoituksen taakse.

Luodaan tarkat saavutettavuuskartoitusmittarit.

Tehdään näkyväksi kaikilla sektoreilla Wampo-ohjelman koko kaupungin kattava poikkihallinnollinen verkosto.

Ajantasaistetaan kunnan esteettömyysohjelma ja jaetaan se kaikille hallintokunnille.

Palkataan esteettömyysasiamies ja valitaan jokaiselle hallinnonalalle oma esteettömyysyhteyshenkilö.

Käynnistetään nykyisten liikuntapaikkojen asianmukainen peruskorjaaminen ja parantaminen.

Lisätään sektorit ylittävää yhteistyötä kunnassa.

Hyödynnetään kansaneläkelaitoksen tulkkauspalvelua kaikissa kunnan esityksissä

Miten tiedotuksen tulee tukea vammaisten osallisuusmahdollisuuksia

Tekemäni selvityksen mukaan osallistumisen esteenä vammaiset kokivat usein tiedon puuttumisen, löytämisen tai annetun tiedon luotettavuuden. Vastaajien mukaan tiedotusta tulisi kohdentaa monipuolisemmin eri vammaisryhmille. (Kulttuuria kaikille - palvelu). Vantaalla vammaisten osallisuuden lisääminen kunnan järjestämiin tapahtumiin ja kunnan tiloihin pääsyyn vaatii tietoista panostusta viestinnän koordinointiin kunnan kaikilla toimialoilla.

Wampon tavoitteissa viestintä on avointa, ajankohtaista ja -tasaista, ja se tavoittaa myös vammaiset. Kunnan viestintäkanavien ja painotuotteiden tulisi olla esteettömät (yhdenvertaisuuslaki).

Lain mukaan tulkkauksta tulee järjestää henkilölle, jolla on näkö-, kuulo- tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkia. Selvitykseni mukaan vammaisten osallistumista hankaloitti tiedotuksen, saavutettavuuden ja tulkkauksen puuttuminen. Selvityksestä ilmeni, että vammaiset käyttävät paljon esimerkiksi facebookia tiedon etsimisessä.

Kehittämissuhteita:

Esteettömät nettisivut.

Luodaan verkkosivuille vähemmistöryhmistä koostuva sivusto tai vammaisten oma sivusto.

Tuodaan vammaisasiat näkyväksi kaupungin verkkosivuilla ja esitteissä.

Luodaan kunnan nettisivuilta linkki viittomakielisiin tiedotteisiin.

Tuotetaan painotuotteisiin (esitteet, oppaat) selkokieliä osioita, mielellään symbolein merkittyinä inva-wc, inva-paikoitusalue, induktiosilmukan ja tulkkauksen käyttö.

Tuotetaan verkkosivuille äänituotettuja ohjelmia näkövammaisille.

Käynnistetään viestintäpäälliköiden ja tiedottajien koulutukset.

Kohdennetaan tiedotusta eri vammaisryhmille.

Tavoitetaan facebookin ja muun some:n avulla vammaisryhmät nopeasti.

Laaditaan esteettömyysohjeet (huomioidaan inva-pysäköinti, kynnykset, rampit, perusparannukset).

Tiedotustilaisuuksien käynnistäminen kulttuurituottajille (Wampo).

Toteutetaan Vantaan asukaslehteä niin, että se huomioi vammaiset, esimerkiksi sama ”nurkka” jokaisessa lehdessä kirjoitettuna selkokielellä ja symbolein.

Julkaistavat esitteet sisältävät selkokielistä tietoa, symbojela ja opasteita esimerkiksi kulttuuritilojen inva-wc, inva-paikoitusalueesta, kynnyksistä ym.

Nostetaan kunnan henkilöstölehdessä ja Vantaan asukaslehdessä vammaisuuteen liittyvä teema säännöllisesti esiin. Vietetään vammaisuuden teemapäiviä, vammaiskuukautta tai nostetaan esiin kunnassa työskentelevä vammaisen kertomaan kokemuksistaan.

Tuotetaan viittomakielellä ja kuvailutulkkauksella tuotettuja tapahtumia.

Miten vammaisten työllistymistä voidaan parantaa

Selvitin vammaisten työllistymiseen liittyviä toimenpiteitä Vantaan työllistymispalveluista ja haastattelin Lyhty ry:n toiminnanjohtaja Markus Vähälää.

Vantaan työllistymispalvelut ovat tiiviissä yhteistyössä TE-keskukseen, työnantajiin ja vammaisiin. Sekä Lyhty ry:n että Vantaan toiminnassa korostui työnvalmennuksen tärkeä rooli. Te-keskuksen rooli on keskeinen palkkatuen ja työkokeilun muodossa. (Vantaan kaupungin vammaispalvelut, 2013). Työllistettyjen palkkasuhteet ovat erilaisia. Osalle työllistetyistä maksetaan alan työehtosopimuksen mukaista palkkaa ja osalle palkka räätälöidään. (Vantaan kaupungin vammaispalvelut, työllistämispalvelut).

Vammaisten ihmisten rekrytoimisesta työelämään ja sen hyvistä tuloksista kertoo Lyhty ry:n toiminnanjohtaja Markus Vähälä. Kun ihmisen ainutkertaisuutta ja hänen voimavaroja tuetaan ja vahvistetaan kasvatetaan samalla itseluottamusta ja uskoa hänen omiin kykyihinsä, Vähälä kertoo. Lyhdyssä kehitysvammaiset ovat oppineet uusia taitoja, kehittyneet sosiaalisesti ja oppineet taloudellisia käytänteitä. Työmeto-

dina käytetään ns. Bennerin porrasmallia. Mallissa vammaisen voimavaroja ja itse-luottamusta työympäristössä vahvistetaan ja työn tekeminen edistyy useiden toisto-jen kautta. Bennerin hyväksi havaittu porrasmalli toimii hyvin Lyhdyssä. Yhteistyössä Lyhty ry:n kanssa uudenlaiset käytännöt voidaan integroida kunnan toimintaan, jossa ne palvelisivat työttömiä vammaisia ja antaisivat heille yhteiskunnallisen mahdolli-suuden kehittää itseään, sanoo Vähälä. Avoimuus uusia menetelmiä kohtaan tulisi nähdä uudenlaisena vammaisen ihmisen työmahdollisuuksia kehittäväna toimintana. Lyhty ry on antanut monelle työttömälle mahdollisuuden kehittää itseään sekä tun-teen, jossa hän kokee itsensä arvokkaaksi ja hyödylliseksi yhteiskunnassa.

Selvitykseni mukaan henkilökohtaisen budjetoinnin avulla, joka on kunnissa otettu käyttöön, pyritään vahvistamaan ja lisäämään yksilön omaa määräysvaltaa ja pää-töksentekoa omaa elämää koskevissa asioissa. (Marika Ahlsten, Kehitysvammaliitto). Näin vammaiselle ihmiselle annetaan valinnan mahdollisuus päättää itse omaan elämänsä vaikuttavista tärkeistä asioista, esimerkiksi minkälaista työtä he haluavat tehdä.

Vantaan vammaispalvelut ovat käynnistäneet kokeellisen vammaisten työllistymistä edistävän toimintatavan. Toiminta on järjestetty seminaariksi työnantajille, ja vam-maiset ihmiset ovat pääosassa. Seminaarissa työnantajille kerrotaan vammaisten palkkaamiseen liittyvistä asioista ja saatavilla olevista tuista. Vammaiset itse ovat ti-laisuuden järjestäjinä. He juontavat, osallistuvat brunssin valmistamiseen ja tarjoile-vat ruoan. He myös huolehtivat musiikista ja pitävät puheita, jossa he kertovat oman työllistymisensä tarinan. Toimintaa on tarkoitus jatkaa ja seuraava tilaisuus järjeste-tään Vantaalla huhtikuussa 2014. (Vantaan kaupungin vammaispalvelut, 2013).

Vammaispalvelulain tulisi mahdollistaa perus- ja ihmisoikeudet vammaisille ja turvata heidän oikeutensa itsemääräämiseen ja yhdenvertaisen elämisen mahdollisuuteen, kuten koulutukseen ja työllisyyteen sekä palkan ansaitsemiseen.

Kehittämisehdotuksia

Kannustetaan esimiehiä rekrytoimaan vammaisia henkilöitä.

Varmistetaan vammaisille osoitetulla erityisbudjetilla esimerkiksi lisälaitteista aiheutuvat kustannukset.

Työpaikalla tehtäviä järjestelyjä tulisi taloudellisesti voida kompensoida työolosuhteiden järjestelytuella.

Työhönvalmennuspalvelu vähentää tuntuvasti työntäjän ja työyhteisön toimenpiteisiin ryhtymisen tarvetta. (TV 1 Mot-ohjelma, 2013).

Työntäjä saa palkkatukea, mikäli työntäjälle asetettavat vaatimukset täyttyvät. (TV 1 Mot-ohjelma, 2013).

Työntäjälle on tarjolla on apuvälinetukea, kuljetus- ja avustajakorvauksia sekä työkoetilapalveluja. (TV 1 Mot-ohjelma, 2013).

Lisätään työntäjille järjestettyjä seminaareja ja vahvistetaan yrittäjien tietoa vammaisten palkkaamisesta ja asiaan saatavilla olevasta tuesta.

Vertailevaa tietoa: Tukholman-Vantaan vammaispalveluiden työmenetelmät

Tukholman kaupungin vammaispalveluohjelma ”En stad för alla” - kaupunki kaikille

Vertailuni Tukholman ja Vantaan vammaispalveluiden välillä perustuu haastatteluun, jonka tein Tukholman vammaispalveluiden vammaisasiamies Riitta-Leena Karlssonille syksyllä 2013.

”En stad för alla” – kaupunki kaikille 2011–2016, on ohjelma toimintarajoitteisten ihmisten mahdollisuuksista osallisuuteen. Projektin päätarkoituksena on tuottaa Tukholman kaupungille esteettömiä ulko- ja sisätiloja, jossa myös vammaisilla on mahdollisuus liikkua. Kaikkien tulee saada samanarvoisesti tietoa ja kaikkia tulee kohdella tasa-arvoisesti. Olen vertaillut Tukholman ja Vantaan kaupungin vammaispalveluiden välisiä työmetodeja ja toimintoja. Kaikkia toimintoja ei ole voitu vertailla, koska kaikkia samoja tietoja ei ollut saatavilla.

Tukholman ohjelmassa vammaisten itsemääräämisoikeuteen ja omista asioista päättämiseen on kiinnitetty paljon huomiota. Useat TV-ohjelmat on tulkattuja ja sisältävät viittomakieltä. Tiedotukseen on panostettu niin, että kaikilla on mahdollisuus saada samanarvoisesti tietoa. Tukholman internetsivusto www.stockholm.se on melkein kokonaisuudessaan selkokielineen ja on rakennettu muotoon joka soveltuu näkövammaisten apuvälineisiin. Yhä enemmän materiaalia pyritään esittämään myös viittomakielellä. Vammaisten asumismuotoa kehitetään sopeutetun asumisen tarpeessa oleville, vaikka suurkaupungin asuntotilanne on vaikea ja asunnot ovat kalliita.

Vammais-sana on monelle vaikea, sitä on vaikea käyttää ja se koetaan leimaavaksi. Tukholman sosiaalitoimessa vammais-sanasta luovuttiin kokonaan vuonna 2007. Vammais-sanankäyttö korvattiin Ruotsin sosiaalivaltuutuksen suosituksesta sanoilla funktionsnedsättning ja funktionshinder, suomeksi toimintarajoite. Suomessa sanaa käytetään sekä vammaispalvelu-muodossa että vammaisesta ihmisestä puhuttaessa.

Vertailu Tukholman vammaispalveluiden ja Vantaan vammaispalveluiden työ- ja toimintamenetelmien välillä.

	Tukholma	Vantaa
Vammaisohjelmaa koordinoi	Ruotsin parlamentti	Valtakunnallinen vammaispoliittinen ohj
Vammaisohj. päättää	Kaupunginosalautakunta	Lautakunta
Vammaisohj. on vastuussa	Kaupunginosa	Vantaan vammaispoliittinen Wampo-ohj.
Ohjelman taustalla	YK:n yleisjulistus	
Työskentelymetodi	Lautakunta työskentelee toimintarajoitteiset-neuvoston kanssa	Wampo työskentelee mm. vammaisneuvoston kanssa
Ohjelman levittäminen	Vammaisohjelma liitetään kaupungin sektoreiden toimintasuunnitelmaan	Ohjelma viedään kaupungin kaikille sektoreille kunnassa Suomen kansallisoopperassa
Laitteiden saatavuus	Kuulotekniset laitteet kaikissa suurimmissa teattereissa	langattomat kuulokkeet sisältämät kiintiö-paikat näkövammaisille Konserttitalo Martinuksessa induktiosilm. Muissa kuttuuritiloissa ei ole laitteita
Tulkkaus	Näkötulkkattuja esityksiä Teatterit lainaavat tekstaus-	Ei käytetä tulkkia

	varusteita tekstitetyille esityksille	
Internet	selkokieli, symbolit	Ei ole
Internet	näkövammaisille tarkoitettuja	
Internet	kuvia, tekstit luettuina,	Ei ole
Internet	kuuluvina ja viittomakielellä	Ei ole
Koulutus	Vammaiskonsulentti kaikissa	Ei ole
	korkeakouluissa	
Esteettömyyskartoitus	Koulukartoituksia	Pysäkkikartoituksia (ramppeja, kaiteita)
Asuminen	Kehitetään henkilökohtaisia	Kehitetään henkilökohtaisia
	tarpeita varten	tarpeita varten
Työllistyminen	usein osapäivätyö	
Tukimuodot	työnantaja, valtionapu	työnantaja, TE-keskus, Kela

Hymyilevät kädet –esityksen arviointi

Elämystalouteen lasketaan kuuluvaksi kaikki vapaa-ajan kulutus urheilusta elokuvaan, peleihin ja matkailuun (Alanen 2007, 57-61). Kehittämissuunnitelmani toiminnalliseen ja kokemukselliseen osuuteen on vahvasti vaikuttanut tuottamani moniaistinen Hymyilevät kädet -esitys.

Järjestämäni Hymyilevät kädet –esitys sisälsi elämyksen elementit, kuten aitouden, moniaistisuuden, uskottavuuden ja tarinan. Elämystapahtuma oli merkittävä ja kokemuksellinen. Esityksessä katsoja sai kokea jotakin uutta ja erilaista, mikä erottui arjesta.

Tänä päivänä ihmiset hakevat erilaisia kokemuksia ja voimakkaita tunnereaktioita, jotka aikaansaavat muutoksia. Vammaisten integroiminen mukaan kunnan tapahtumatuotantoon tuo uusia ja erilaisia kokemuksia sekä yleisölle että esittäjille. Pitää uskaltaa ottaa riskejä ja tuottaa uutta ja tavoitella uusia kohderyhmiä. Tuottaja on avainasemassa viemään elämystapahtumia eteenpäin.

Kehittämissuunnitelmani yhtenä tavoitteena oli nostaa elämystapahtuma yhdeksi keinoksi tuoda vammaisen ihminen näkyväksi yhteiskunnassa, ei pelkästään katsojana vaan osallisena tapahtumassa. Osallisuuden yksi tärkeimmistä edellytyksistä on, että ihminen itse pystyy toimimaan ja vaikuttamaan, esimerkiksi osallistumaan

kulttuuritapahtumiin joko osallistujana tai toimijana. Mitä useammin pystymme ottamaan erilaiset ihmiset mukaan toimintaamme, sitä enemmän pystymme tarjoamaan ihmisille erilaisuuden kohtaamista.

Loppuyhteenveto

Vantaalla edistetään vammaisten moninaista osallisuuskenttää ottamalla työyhteisöt mukaan toimijoiksi. Tärkeät toimenpiteet kuten verkostoyhteistyö, vammaisteeman vieminen kaikille kunnan sektoreille ja resurssien lisääminen vammaisten työelämäosallisuuteen vaativat vahvaa osaamista, panostusta ja näkyvyyttä. Vuosittain tulisi järjestää foorumeja, joissa edistetään Wampon tavoitteiden toteutumista, lisätään viestintäkeinoja sekä hallinnonalojen välistä vuoropuhelua. Seminaarit ja henkilökunnan tiedotustilaisuudet toimivat myös hyvin osallisuus- ja saavutettavuuden tiedotusfoorumina. Avoimuuteen kuuluu, että myös kuntalaisille ja henkilökunnalle annetaan mahdollisuus tulla esimerkiksi ns. kuulemistilaisuuksiin. Vammaisasiat tulisi saada näkyväksi myös mediassa, asukaslehdissä, verkkosivuilla ja tapahtumatuotannossa. Näin koko henkilöstön osaamispotentiaali saataisiin käyttöön. Näin varmistetaan kaikkien sektoreiden mukanaolo.

Vammaisten osallistamisen lisäämiseksi, olosuhteiden parantamiseksi ja työolosuhteiden kehittämiseksi tehdään paljon hyvää, mutta hiljaista työtä. Lyhty ry:n kaltaisten vammaisasioiden ammattilaisten asiantuntemusta tulisi hyödyntää paljon enemmän. Yhteistyö vammaisyhdistysten kanssa tuo kunnalle jo valmiiksi hyväksi todetut ohjelmat ja tapahtumat käyttöön. Lyhty ry:n klubi-illat ja vammaisten omat kulttuuriohjelmat kaipaavat ainoastaan esiintymisfoorumin. Vammaiset tulisi nähdä resurssina ja tapahtumien tuottamista tulisi lisätä vammaismyönteisemmäksi. Vammaistyö tulisi tehdä näkyväksi osaksi kunnan palvelua ja laatia oma toimintasuunnitelma vammaisille ja määritellä se omaksi kulttuuriseksi toiminnaksi.

Kulttuurituottajille ja vammaisyhdistyksille tulisi järjestää yhteisiä tapaamisia ja seminaareja. Tapaamiset toimisivat foorumina yhteisten vammaistapahtumien ideoinnille. Yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa kunta voisi osallistua vuosittain järjestettävään puhe-, näkö- ja kuulovammaisten teemaviikkoihin. Kunta nostaisi yhdenvertai-

suustavoitettaan kun yhteistyö vammaisryhmien kanssa olisi systemaattisempaa ja tavoitteellisempaa.

Vantaalla onnistuneista vammaistapahtumista käy esimerkkinä vammaisille lapsille ja nuorille järjestetty Tuntumaa-aidenäyttely. Tapauksia, näyttelyjä ja tilaisuuksia voidaan järjestää aina niin, että mahdollistetaan myös vammaisten osallistuminen.

Vammaisuus voi kohdata kenet tahansa ja missä iässä tahansa. Ihmiset ovat yleensä kuuroja, sokeita ja ilmaisutaidottomia näille vammoille ennen kuin itse joutuvat tarpeeksi lähelle vammaista tai joutuvat sen itse kokemaan.

Positiivista erityiskohtelua vammaisille työpaikoilla

- Liikuntavammaiselle työntekijälle, joka kulkee autolla työhön, järjestetään oma nimetty autopaikka yrityksen toimipaikan pysäköintihallista.
- Vammaisille työntekijöille järjestetään mahdollisuus kotona työskentelyyn.
- Vammaisten työolosuhteita parannetaan muutoksin ja räätälöidään niin, että ne soveltuvat paremmin heidän tarpeisiin.
- Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa työnantajan tarvittaessa tekemään kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden työhön pääsyyn.
- Vammaisille osoitetulla erityisbudjetilla varmistetaan esim. lisälaitteista aiheutuvat kustannukset.
- Yhdenvertaisuus.fi -sivustolle on koottu yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen ja monimuotoisuuteen liittyviä hyviä käytäntöjä.

(Menestystä monimuotoisuudesta, 2007-2013,10)

LÄHTEET

Ahola, S. & Konttinen, J-P. 2009. Uudistuva vammaispalvelulaki. Assistentti.info. Arkmedia. Vaasa.

Ahlstén, M. 2012. Kokemuksia henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilusta Tiedän mi-tä tahdon! –projekti. Taustapaperi sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmäl-le. Kehitysvammaliitto. Viitattu 23.9.2013

Alanen, A. 2007. Elämyskulutus kiehtoo yhä useampia. Samasta tuotteesta sekä hyötyä että elämystä. Artikkelijulkaisussa Tieto & Trendit 57-61.)

Eronen, Minna. 2013. Opinnäytetyö. Henkilökohtainen budjetointi kehitysvammaisten henkilöiden työ- ja päivätoiminnoissa. Metropolian Amk

Espoon kulttuurikeskus. 2012. Saavutettavuuskartoitus. Kynnys r.y. /Kynnyskonsultit.

Espoon vammaisasiamiehen katsaus .2009. (toim. Sirkku Kiviniitty). Viitattu 14.11.2013

Haarni, Ilkka. 2006. Keskeneneräistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Stakesin raportteja 6/2006. Helsinki: Valopaino Oy. Saatavilla www.muodossa.fi:
<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R6-2006-VERKKO.pdf>

Hiilamo, H. & Saari, J. (toim.) .2010. Hyvinvoinnin uusi politiikka-johdatus sosiaali-siin mahdollisuuksiin. Jalava, Janne ja Seppälä Ullamaija Kuntoutus ja sosiaaliset mahdollisuudet. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Aristoteles, Nikomakhoksen etiikka. Nussbaum, Martha. Juvenes Print Oy. Tampere.

Himanen, P. : Välittävä, kannustava ja luova Suomi. Katsaus yhteiskuntamme syviin haasteisiin. Eduskunnan kansallisen julkaisu 4/2004.

Hurnasti, Tuula. 2.11. 2005(Ilkka Haarnin haastattelu.). Stakes.

Jensen, Rolf .1999. The Dream Society. How the coming shift from information to imagination will transform your business. Kulttuurista kunnissa. Isotalo, Merja.

Kumpuvuori, Jukka & Höglbacka, Marika. 2003. Vammaisten henkilöiden ihmisoi-keudet Suomessa. Helsinki, 2003. 140 s. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä, ISSN 1236-2115; 2003:10). ISBN 952-00-1357-1

Kähkönen, Kirsi. 2011. Vammaisten ihmisten kokemukset taide- ja kulttuuripalvelu-jen käyttäjinä. Kulttuurista kaikille haastatteluselvitys. Kehittäminen ja yhteiskuntasuh-teet KEHYS.

Könkkölä, Kalle, Salovaara, Sari & Tiensuu-Nylund, Mervi. 2002. Kulttuurista kaikille -työryhmä. Esitys vammaiskulttuurin ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseksi. Muistio 30:2002. Opetusministeriö

Raivio, Helka. 2012. Osallisuuden osatekijät. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Salovaara, Sari. 2013. Haastattelu. Saavutettavuuskartoitus. Kulttuuria kaikille – palvelut

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma Vampo 2010-15.

Suomen vammaispoliittinen ohjelma. 2010. Suomen vammaispoliittinen ohjelma vuoksi 2010-2015. STM. Unigrafia.

Taide tarjolle, kulttuuri kaikille. 2004. Vammaiset ja kulttuuri – toimikunnan ehdotus toimenpideohjelmaksi. OPM. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto. Taide vaikuttaa! (2011). Keski-Suomen taidetoimikunta.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. 2006. Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006-2010. Yliopistopaino.

Tarssanen, Sanna. 2009. (toim.). Elämystuottajan käsikirja/Lappi. Elämys, mikä se on? Elämyskolmio-malli. LEO Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus.Oy Sevenprint Ltd.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tarkistuslista vammaisten ihmisten ja esteettömyyden huomioimiseen hankkeessasi. Viitattu 28.11.2013

Vantaan kaupungin esteettömyysohjelma. 2007. Maankäytön ja ympäristön toimiala.

Vantaan kaupungin osallisuusmalli. 2013. Osallistu ja vaikuta.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/94564_Osallisuusmalli_taitettu_netti.pdf

Vantaan kaupungin vammaispalvelut, työllistämispalvelut. 2013. Toim. Eskola, Petri. Viitattu 27.11.2013

Vantaan vammaispoliittinen Wampo-ohjelma (2012-16). Vampo Tilaa kaikille!

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004

ELEKTRONISET LÄHTEET:

Ei kilpailutukselle. Viitattu 13.11.2013 <http://www.eikilpailutukselle.com/>

Eriksson, Susan. 2010-2013. Tiedän mitä tahdon! Henkilökohtaisen budjetoinnin kehittämisprojekti. Kehitysvammaliitto. Viitattu 14.9.2013
<http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tutkimus/tutkimushankkeet/tiedan-mita-tahdon/>

Eronen, Minna. 2011. Viitattu 10.11.2013. Tiedän mitä tahdon. Vantaan kaupunki.
http://www.vantaa.fi/fi/ajankohtaista-arkis-tot/prime101.fi.aspx/101/0/vammaispalvelut_etsii_osallistujia_henkilokohtaisen_budjetoinnin_kokeiluun.

Finlex. Yhdenvertaisuuslaki. Viitattu 27.9.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2004/20040021>.

Jelli, järjestöpalvelu. Viitattu 27.10.2013
<http://www.jelli.fi/osallisuus/osallisuusaineistoa/osallisuus-sanasto/>.

Kaste-ohjelma. 2013. Hyvinvointi ja terveyserojen kaventaminen. Viitattu 14.09.2013.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/ajankohtaista/sanottua

Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 27.11.2013. www.kotus.fi

Koivunen, Hannele. 2008. Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikka kulttuuristen oikeuksien toteuttamisen välineenä. Viitattu 15.11.2013
<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2008/1004/reilu.html>

Koivunen, Hannele & Marsio, Leena. 2006. Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet. OPM. Yliopistopaino
 Jelli, järjestöpalvelu. Viitattu 17.11.2013.
<http://www.jelli.fi/osallisuus/osallisuusaineistoa/osallisuus-sanasto/>

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519. Viitattu 7.9.2013
 <<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20kehitysvammaisten>>.

Kaste-ohjelma. 2013. Kaventaja. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen. Viitattu 12.9.2013. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/ajankohtaista/sanottua

Kulttuuria kaikille –palvelu. Viitattu 16.9.2013. <http://www.kulttuurikaikille.info>

(Menestystä monimuotoisuudesta. 2007-2013. Työ- ja liikenneministeriö. Viitattu 15.9.2013. http://www.tem.fi/files/28376/TEM_saha_lr.pdf

Myndigheten för handikappolitisk samordning. 2013. Viitattu 17.11.2013.
www.handisam.se

Nettikysely vammaisille lapsille .2013. Vantaan kaupungin vammaispalvelut.
 Olli, Johanna (2013). Lasten oikeuksien päivä: Miten lisätä vammaisten lasten osallisuutta? (Haastattelu 14.10.2013)

Oikeusministeriö. 2013. Viitattu 11.9.2013.
<http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/valtiosaanto/yhdenvertaisuuslainsaadannonuudistaminen.html>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun järjestämisvastuu siirtyy kunnilta Kelalle syyskuun alussa.. Viitattu 15.09.2013.
[Http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfo/kuntainfo/-/view/1489697](http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfo/kuntainfo/-/view/1489697)
 STM, Julkaisuja 2012:15).

Taiteen ja kulttuurin kehittämishankkeet kunnissa ja alueilla (2013). Viitattu 18.09.2013.
http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/Taiteen_ja_kulttuurin_kehittamishankkeet_kunnissa_ja_alueilla.html

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia –toimintaohjelma. 2010-2014.(Taiku). Viitattu 18.09.2013. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/86d8b518-9e62-40a2-b148-37d54aab65e5>

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Viitattu 19.09.2013. www.wikipedia.org

Tavallista kotielämää kaikille. Viitattu 26.11.2013. www.facebook.com/tukiasunnot?.

Tuntumaa taidenäyttely. 2013). Viitattu 14.11.2013.
http://www.vantaa.fi/fi/ajankohtaista-arkis-tot/kulttuuri/101/0/tuntumaa-aidenayttelyssa_teoksiin_saa_koskea

TV1:n MOT-ohjelma (08.11.13). Viitattu 15.11.2013.
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/11/08/vammaisissa-laaja-tyovoimareservi>.

TV 1:n MOT-ohjelma (11.11.13) . Viitattu 15.11.2013.Vammaisen palkkaus lyö leiville.
<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/11/11/vammaisen-palkkaus-lyo-leiville>

TYKS-säätiön tutkimusyksikkö. Viitattu 15.11.2013.
<http://www.kvtl.fi/fi/ajankohtaista/lisaa-ajankohtaisia/?nid=1072>

Työkirja tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. 2006. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen Vantaan kaupungin toimintatapana. Vantaan kaupungin julkaisu C-10:2006. Viitattu 17.09.2013.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/72174_tyokirja_tasa-arvosta_ja_yhdenvertaisuudesta.pdf

Ulkoministeriön kehitysviestintä .Viitattu 28.11.2013.
 .2011.<http://global.finland.fi/public/default.aspx?contentid=213229>.

Vammaisten asumispalveluiden laatusuositus (2003). STM. Viitattu 15.11.2013.
<http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1066353>
www.peda.net/veraja/projekti/.../vammaistyo/vammaisuuden_muodot?

Vammaispalvelulaki. www.jyta.fi. Viitattu 28.11.2013

Vammaispalvelujen käsikirja. 2013. Viitattu 27.11.2013.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/hallinto-politiikka/suomen-vammaispoliittinen-ohjelma-vampo/>

Vammaislainsäädännön uudistaminen käynnistyy. 2013. Viitattu 21.09.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/ajankohtaista/nakokulma/nakokulma/vammaislainsaadannon-uudistaminen-kaynnistyy>

Vammaisten ihmisten kokemukset taide- ja kulttuuripalvelujen käyttäjinä. 2011. Kyselyyn ja haastatteluihin perustuva selvitys. Kulttuuria kaikille –palvelut. Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet KEHYS.. Viitattu 28.11.2013.
www.kulttuuriakaikille.fi/doc/tutkimukset_ja_raportit/vammaiset

(Wampon koordinaatioryhmä (2013), (power-point)

Vantaan kaupungin liikuntapaikkasuunnitelma (2009). Viitattu 15.09.2013.
http://www.vantaa.fi/fi/liikunta_ja_ulkoilu/liikunta-_ja_ulkoilupaidat/liikuntapaikkasuunnitelma

Vantaan kaupungin liikennesuunnittelu, Emmi Koskinen. Viitattu 27.11.2013

Vantaan työllistymispalvelut (2013). Haastattelu Ritva Joutsenlahti. 22.9.2013.

Viestinnän saavutettavuuden tarkistuslista. 2012. Kulttuuria kaikille palvelut.
www.kulttuuriakaikille.info/doc/tarkistuslistat/viestinnansaavutettavuuden_tarkistuslista.pdf. Viitattu 27.11.2013

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 18.09.2013.
http://fi.wikipedia.org/wiki/Ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. 2012.

YK:n vammaissopimus. 2012. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja Suomen YK-Liitto. Sälökarin Kirjapaino Oy, Somero.

HAASTATTELUT

Markus Vähälä, Lyhty ry, 13.09.2013

Riitta-Leena Karlsson, Tukholman vammaispalvelut, 26.09.2013

Sari Salovaara, Kulttuuria kaikille –palvelut, 12.11.2013

Tanja Nykänen, Lyhty ry/Marginaaliklubi. 4.11.2013

LIITTEET

Liite 1 Tarkistuslista tapahtumajärjestäjälle

Liite 2 Tavallista kotielämää kaikille -kampanja

Liite 3 Ei kehitysvammaisten palvelujen kilpailuttamiselle

Liite 4 Kysely vammaisille lapsille ja nuorille harrastuksista

LIITE 1

Tarkistuslista tapahtumajärjestäjälle

Onko tapahtumapaikalla...

1. Riittävän leveitä (väh. 3600mm) pysäköintipaikkoja lähellä sisäänkäyntiä
2. Luiskalla / hissillä ja automaattiovilla varustettu esteetön sisäänkäynti
3. Esteetön kulku sisä- ja ulkotiloissa, riittävän leveät (1500mm) ja tasaiset kulkuväylät, esteetön wc (inva-wc, ulkona myös esim. Bajamaja Inva) ,hissi (leveys 1100mm, syvyys 1400mm, oviaukko 900mm) lainattavia pyörätuoleja, lastenvaunuja, rollaattoreita selkeät opasteet
4. Pyörätuolipaikkoja katsomossa, miel. useassa vaihtoehtoisessa paikassa
5. Katsomo- näyttämö- ja auditoriotiloissa induktiosilmukka
6. Katsomo- ja näyttämötiloissa maadoitettu pistorasia (esim. sähköpyörätuolia tai hengityskonetta varten)
7. Näyttämölle/pukuhuoneisiin pääsy pyörätuolilla
8. Avustajan sisäänpääsy ilmainen
9. Tiedotus monipuolista:
 - nettisivut, jotka soveltuvat näkövammaisille
 - ohjelmatietoja selkokielellä
 - ohjelmatietoja pistekirjoituksella
- Ennakkomateriaalia esityksestä, johon esim. aistivammainen, viittomakielen tulkki tai kuvailutulkki voi tutustua
10. Kerrotaanko tiedotusmateriaaleissa saavutettavuudesta sekä löytyykö niistä sellaisen henkilön yhteystiedot, jolta saa lisätietoa aiheesta?

Kulttuuria kaikille -palvelu

Kehittäminen ja yhteiskuntasuhteet Kehys

Valtion taidemuseo, Kaivokatu 2, FIN-00100 Helsinki

sari.salovaara(a)fng.fi

p. +358 (0)9 1733 6378

www.kulttuuriakaikille.fi

LIITE 2

Tavallista kotielämää kaikille -kampanja

LIITE 3

Ei kehitysvammaisten palvelujen kilpailuttamiselle

Liite 4

Kysely vammaisille lapsille ja nuorille harrastuksista ja mahdollisuuksista vaikuttaa

Wampo Tilaa kaikille - Vantaan vammaispoliittinen ohjelma 2012- 2016 sisältää 49 konkreettista toimenpidettä, joilla pyritään vahvistamaan vammaisten asukkaiden asemaa kaupungissa. Ohjelman yhtenä tavoitteena on, että vammaiset lapset, varhaisnuoret ja nuoret pääsevät osallisiksi omalle ikäryhmälle suunnatuista toiminnoista.

Tämän kyselyn avulla kartoitamme lasten ja nuorten toiveita harrastustoiminnasta. Lisäksi kartoitamme lasten ja nuorten ajatuksia heille tärkeistä asioista ja näihin asioihin vaikuttamisesta.

Vastaathan kyselyymme! Mielipiteesi on meille tärkeä!

Ohjeita kyselyyn vastaamiseen:

Kysymysten vastausvaihtoehdoista sopivimman voit valita klikkaamalla vastausvaihtoehdossa olevaa kuvaa.

Vastaajan tiedot

1. Vastaajan ikä

Kirjoita ikä numeroina esim. 10.

2. Sukupuoli

Valitse jompi kumpi vaihtoehtoista.

Tyttö

Poika

Harrastusmahdollisuudet

3. Mitä harrastat tällä hetkellä?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

Musiikkia (esim. laulamista, soittamista, musiikin kuuntelua)